

Aralık/Ocak 2017, Sayı:6

de/da

de/da

Yayına hazırlayan: Irmak Akman

Kapak resmi: Elif Mercan

Katkıda bulunanlar: Canan Gündüz, Miray Özkan,
Aylin Yardımcı, Okan Doğan, Veysel Sönmez, Ercan
Denk, Ahmet Aral, A. Can Nizamoğlu, Fergül Çırpan,
Elif Mercan, Pınar Dönmez, Nevin Öztürk, Murat
Odabaşı.

Bu sayı 1000 adet basılmıştır.

Merhaba,

2017’de haksız yere tutuklu bulunan gazetecilerin, siyasetçilerin, yazarların özgürlüğüne kavuşmasını, hiçbir çocuğun hiçbir okul ya da yurttan zarar görmemesini, hiçbir çocuğun cinsel istismara uğramamasını dileriz.

İyi seneler.

Irmak

www.de-da-dergi.com

/dedadergi

@dedadergi

@dedadergi

Neler var?

Balat ve Suriyeli mülteciler	4
Kuzey kutbuna veda zamanı	9
Gergedan nasıl kurtulur?	13
İznik çinileri, Gülbenkyan ve buralı olmak üzerine sorular	18
Organiğin alamet-i farikası	22
İstanbul ve zihinsel yaşam	24
Anadolu'da bir ada: Eskişehir	28
Belki bir röportajdır...	31
Bence şiir, ya sence?	33
Paterson: Sıradanlığın şiirsel hali	36
Söz vermiştin bana!	38
Nasıl taraftar olduk?	40
Organik yaşantılar ve fotokopi günler	42

Balat ve Suriyeli mülteciler

Irmak Akman, *irmak@de-da-dergi.com*

25 Ekim’de Nigar Hacızade’nin Suriyeli mültecilere yardım için gönüllü çalışan Zeynep Kurmuş Hürbaş ile yaptığı bir röportaj yayımlandı 5 Harfliler’de. Suriyeli göçmenlerin içinde bulunduğu durumu gözünüzün önünde canlandırmanızı sağlayan, çarpıcı bir röportajdı. Röportajın bir yerinde, Hürbaş’ın gazetecilere de tavsiyeleri vardı:

Bir çocuğu okula yazdırmaya çalış, ondan sonra da bir ay takip et; ondan sonra da o çocuk okulu niye bırakıyor diye mesela araştır.

...

Bunun haber değeri niye var? Çünkü bu işte bir tane çocuk çıktı ambulansın üstünde ve böyle yüzünü sildi, böyle utandı elini sildi ve insanların içi böyle cız etti. Bir ay sonra bitecek o; ama burada o içi cız edenlerin belki yüz tanesinden iki tanesi bu işi yapmaya devam ederse, bu erzak olmak zorunda da değil; yani çevresindekilere gerçekten bu insanların nasıl yaşadıklarını, ne yaşadıklarını anlatabilecek seviyeye gelecek kadar bilgilenmesi bile çok iyi bir şey bence.

Ben de Türkiye’de yaşayan Suriyelilerle, özellikle Suriyeli çocukların eğitim sisteminde yaşadıkları zorluklar ile ilgili bir haber yapmak istedim. Aklıma Balat’ta yaşayan arkadaşım Ozan geldi. Bir buluşmamızda Balat’ta yaşayan çok sayıda Suriyeli olduğunu, çok zor durumda yaşadıklarını, kendisinin de Suriyeli çocuklar için açılmış iki okulu ziyaret ettiğini anlatmıştı. 28 ve 31 Ekim’de iki kez Balat’ı ziyaret ettim. Ozan’ın Suriyeli arkadaşı Ahmad’la, Alnoukba ve Tarık Us Ortaokulu yetkilileriyle, Yusra Toplum Merkezi’nin kurucusu Shahla Raza ile görüştüm.

Ahmad yaklaşık üç yıldır İstanbul’da yaşıyor. İki yıl Esenyurt’ta yaşadktan sonra Balat’a taşınmış. Kendi çocuğu yok, ama Zeytinburnu’nda Suriyeli çocuklar için açılmış bir özel okulda gönüllü Türkçe ve İngilizce dersleri vermiş. Öğretmenlik yapan arkadaşları ve arkadaşlarının çocukları aracılığıyla da Suriyeli çocukların yaşadıkları zorlukları gözlemlene imkanı bulmuş.

“İki yıl önce Esenyurt’ta varlıklı kişilerin açtığı çok sayıda özel Suriye okulu vardı. Okulları açanlar arasında yabancılar da vardı, mesela Libyalılar ya da Mısırlılar. Mesela bu okullardan birinin adı Kanada Okulu’ydu. Kanada Suriye Okulu’nun bir şubesi idi. Nasıl yaptıklarını bilmiyorum, ama size Kanada diploması veriyorlardı. Bu okulların çoğu Türkçe öğretmiyordu, Türkçe öğrenenler de çok kötü öğretiyordu. Bir arkadaşımın dokuz yaşındaki oğlu böyle bir okulda neredeyse hiç Türkçe öğrenemedi. Üstelik

bu okullarda verilen diplomalar hiçbir yerde geçerli değildi. Türk ya da yabancı, hiçbir eğitim sisteminde kabul edilmiyorlardı. Okulların çoğu öğrencilerine yalan söylüyordu, verdikleri diplomaları hükümetin kabul ettiğini söylüyorlardı. Sonra hükümet bu okulları denetlemeye başladı. Bu okullardan birinde çalışan bir arkadaşım var. Bazı öğretmenlerin ve yöneticilerin işten çıkartıldığını söyledi. Neden? Bazılarının lise diploması bile yoktu ve öğretmenlik yapıyorlardı. Bazılarının ilkökul diploması bile yoktu. Pek çok okul kapatıldı, pek çok müdürün ve öğretmenin işine son verildi. Sadece birkaç tane okul açık kaldı. Sonra bir düzenleme çıkardılar ve dediler ki Suriyeli öğrenciler, özellikle en küçükler, Türk okullarına gitmek zorundalar. Biraz önce bahsettiğim arkadaşımın oğlu mesela, önce bir yıl-lığına Suriye okuluna gitti. Sonra bu yıl Avcılar'da bir Türk okuluna kabul edildi. Tek bir kelime bile anlamadı,

tamamen kayboldu. Üstelik annesi bana buradaki müfredatın Suriye müfredatına göre daha kolay olduğunu söyledi. Yani burada dersler daha kolay olduğu halde dili konuşmadığı için hiçbir şey anlamıyordu. İki ay sonra annesi onu okuldan aldı ve bildiğim kadarıyla şu anda özel bir öğretmenden Türkçe dersi alıyor. Çünkü annesi onun burada kalacağını biliyor. Şu anda Suriye'de bu kadar çok Suriyeli olmasının nedenlerinden biri bu. 'Savaş var, neden savaştan kaçmıyorsunuz?' diye sorulabilir. Kaçtılar diyelim, beş çocukları var, onları nereye gönderecekler? Eğitim yok. Ağabeyim çocuklarını yüzde yüz okula gönderebileceğinden emin olmadan Suriye'yi terk etmedi."

Hürriyet'in 12 Ekim 2016 tarihli haberine göre, Milli Eğitim Bakanlığı "Yabancılar Yönelik Eğitim Faaliyetleri" başlıklı genelgesinde izinsiz Suriye okullarının kapatılması ve bu okullardan alınan diplomaların geçersiz sayılması talimatını verdi. Şu anda Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim devlet okullarında, Suriye müfredatına göre Arapça eğitim veren Geçici Eğitim Merkezleri'nde ve halen açık bulunan özel Suriye okullarında sürdürülüyor. Özel Suriye okullarının bir kısmı Suriyeli girişimciler ve hayırseverler tarafından, bir kısmı ise Türkiye'deki sivil toplum örgütleri tarafından kurulmuş.

Balat'ta faaliyet gösteren ve çok sayıda Suriyeli öğrencinin devam ettiği Alnoukba

okulundaki öğrenciler ve öğretmenlerden bazıları, sabahları Türk öğrencilere, öğleden sonra saat 2'den itibaren ise Geçici Eğitim Merkezi statüsüyle Suriyeli öğrencilere eğitim veren Tarık Us Ortaokulu'na geçiş yapmışlar. Alnoubka'nın binası (okul olduğu ancak pencerelerine yapıştırılmış kağıtlardan anlaşılan bir apartman) hala açık ama biz öğrenci göremedik. Okulda görevli bir hanım ve okul müdürü, yabancı özel okul statüsü kazanmak için devlete başvurduklarını anlatıyor. Bazı öğrencilerin sabah Alnoubka'ya geldiğini, öğleden sonra da Tarık Us Ortaokulu'na devam ettiğini söylüyor. Müdürün odasının arkasındaki bir anaokulu parkını andıran ufak alanda Suriyeli küçük bir çocuk vardı.

Tarık Us Ortaokulu öğleden sonraları 5.-8. Sınıf arasındaki Suriyeli öğrencilere Arapça eğitim veriyor. Okulun koordinatör müdürü ayaküstü bizimle sohbet etmeyi kabul etti. Alnoubka'daki Suriyeli öğretmenlerden bir kısmının mülakatla işe alındığını, Geçici Eğitim Merkezi'ne yeni öğrenci alınmayacağını, mevcut öğrenciler mezun olunca merkezin kapatılacağını, mezun olan öğrencilerin de İmam Hatip Liselerine devam etmelerinin en uygunu olacağını söyledi. Ona göre İmam Hatip Liselerine gidecek Suriyeli öğrenciler, Türk öğrencilere Arapça öğrenmeleri konusunda destek olabilirler.

Tabii ki Suriyeli çocukların büyük bir bölümü okula devam edemiyor. Ahmad, tekstil atölyeleri, ayakkabı imalathaneleri gibi yerlerde kayıt dışı çalışan Suriyeli çocukların (ve büyüklerin) en azından ilk iki ay maaş almadan çalıştıklarını söylüyor. Bu çocukların herhangi bir güvencesi yok. Bu işyerlerinde çocukların başına bir şey gelse ne olur diye soruyorum.

“Aile polise gider tabii. Bu polislik bir konu haline gelir. Ama her şeyden önce ortada bir çocuğun olduğunu kanıtlamaları gerekir. Ama burada en önemli sorunlardan birisi ailenin Türkçe konuşmaması. Karakola giderler ve kimse ne dediklerini anlamaz. Kimse kanunları bilmiyor, dolayısıyla haklarını aramak için nereye gitmeleri gerektiğini de bilmiyorlar. Birisi yaralandı diyelim, sanırım kendi aralarında çözmeye çalışacaklardır. Çünkü çocuğun hakları yok. Türkiye’de bulunduğu bile belli değil. Kayıtlara göre burada değil. Çocuğa bir şey olursa işveren aileye bir miktar para verir ve çocuklarını bir Suriye kliniğine götürürler. Maaşları ödenmediğinde de bir şey yapamıyorlar.”

Ahmad, Suriye’den Türkiye’ye yeni gelenlerin Geçici Koruma Kimlik Belgesi almasının zor olduğunu, bir yıl sonraya randevu verildiğini anlatıyor. Kendisi de, süresi dolmuş ikamet iznini yenilemek için altı ay sonraya randevu alabilmiş. Kendisine randevu beklediğine dair bir kağıt verilmiş, ancak pek çok yerde bu kağıtla hizmet alamadığından yakınıyor. Mesela kendi adına İnternet ve doğalgaz bağlantısı yaptıramıyor, cep telefonu alamıyormuş. UNHCR’ın Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler için Sıkça Sorulan Sorular kitapçığına göre Geçici Koruma Kimlik Belgesi almak için başvurmuş, ama henüz kimlik belgesi almamış çocuklar, okullara “misafir öğrenci” statüsüyle kayıt yaptırabiliyorlar.

Balat’ta Yusra Toplum Merkezi’nin önünden geçerken içeriye bakıyoruz. Anaokulu sınıfına benzeyen bir odada çocuklar yerde oturmuş, oyun oynuyorlar. Başlarında

Susanne isminde genç bir Alman kadın var. O anda meşgul olduğunu söylüyor ama telefon numarasını veriyor, sonra da Yusra'nın kurucusu Shahla Raza ile bağlantıya geçmemi sağlıyor.

Shahla, Yusra Toplum Merkezi'ni altı ay önce kurmuş. Balat'ta çalışıyormuş ve evleri teker teker dolaşarak ailelere yardım etmeye çalışmaktansa, insanların gelip değişik hizmetlere ulaşabileceği bir toplum merkezi kurmaya karar vermiş.

“Mahallede çalışırken pek çok çocuğun okula gitmediğini ve oyuncaklara ya da herhangi bir şeye ulaşabilecekleri, gelip sadece çocuk olabilecekleri güvenli bir yerleri olmadığını fark ettim. Çocukların gelip iki saatliğine çocuk olabilecekleri, rahatlayabilecekleri, kitap okuyabilecekleri bir toplum merkezi, iyi bir fikir gibi göründü. Bu temel başlangıç fikrimizdi, ama sonra çocuklarla çalıştıkça onların ihtiyaçlarını öğrendik ve yeni programlar başlattık.”

Yusra'nın anaokulu yaşındaki çocuklar, daha büyük olduğu halde Türkçe bilmediği ya da kağıtları olmadığı için okula gidemeyen çocuklar ve okula devam eden çocuklar için sınıfları bulunuyor. Çocuklar için geziler de düzenliyorlar. Ayrıca semtteki okullarla işbirliği içinde merkeze

gelen çocukların okullara yerleştirilmesi ve okula alılabilmeleri için destek oluyorlar. Daha önce çocukları Mavi Haliç Derneği'nin işlettiği bir Suriye okuluna yerleştiriyorlarmış, ama özel okulların içinde bulunduğu belirsizlik nedeniyle bu yıl hepsini Kırımlı Aslanbey İlkokulu'na kayıt ettirmişler.

Shahla, merkezi şimdiye kadar tamamen bağışlarla finanse etmiş. Fatih Belediyesi'nin bölgede kendileri gibi oluşumlara destek verdiğini, kendilerinin de dernek statüsü alarak belediyeyle işbirliği yapmak istediklerini anlatıyor. Sadece Suriyeli mültecilere değil, Türkiye'nin doğusundan göçenlere de kapılarının açık olduğunu söylüyor.

Shahla'ya, merkeze gelen çocukların en büyük sorunlarının ne olduğunu soruyorum.

“Pek çoğu finansal durumu kırılgan ailelerden geliyorlar. Bu nedenle çoğunun dışarı çıkıp çalışması gerekiyor. Pek çoğu fabrikalarda ya da düzenli işlerde çalışmıyor, ama yollarda mendil ve su satıyorlar. Disiplin olmayan bir aile ortamından geliyorlar. Bera-ber çalışmaya başladığımızda bu çocuklar eğitimlerine ara vermişlerdi. Bir kısmı geçici

okullara gidiyorlardı, bir kısmı hiç okula gitmiyordu, Türkçe bilmiyorlardı, bir rutin takip etmeyi bile bilmiyorlardı. Oturmalarını sağlamak, onlara zaman duygusunu vermek zor oldu. ‘Okul, dersler bu saatte başlar,’ diyorduk ama sonra başka zamanda gidiyorlardı, çünkü zamanı takip etmeleri gerektiğini bilmiyorlardı. Biz okul değiliz, ama düzenli okula başladıklarında her şeyin nasıl olacağını anlamalarını sağlamak, oturmalarını, öğretmeni dinlemelerini, sessiz olmalarını sağlamak başlangıçta bizim için zor oldu. Aynı grupta altı aydır çalıştığımız için nasıl travmalar geçirdiklerini ve onlara nasıl davranmamız gerektiğini biliyoruz. Her bir çocuğun neye ihtiyacı olduğunu. Ve hepsi travma yaşamış. Ya ülkelerinde, ya da ülkelerinden buraya gelirken travma yaşamışlar. Ve şimdi, topluma entegre olamadıkları ve burada mı kalacaklarını, yoksa geri mi döneceklerini bilmedikleri için, bu yerleşmemişlik durumu da onlar için travmatik. Burada mı kalacaklar, yoksa bir yıl sonra geri mi dönecekler, bunun belirsizliğini yaşıyorlar. Pek çoğunun ebeveynleri onlara geri döneceklerini söylüyor. Bu toplumun, buranın bir parçası gibi hissetmiyorlar, evleriyle ilgili de pek bir şey hatırlamıyorlar, hiçbir yerin vatandaşı değil gibiler. Vatansızlar. Hiçbir yere ait değiller, kendilerini hiçbir yere ait hissetmiyorlar. Ebeveynler de buraya yerleşmiyorlar, dili öğrenmeye çalışmıyorlar, burada kalıcı bir yaşam kurmaya çalışmıyorlar, çünkü geri döneceklerini umuyorlar. Eninde sonunda ülkelerindeki durum dönmelerine izin verecek, ama tabii ki bunun ne zaman olacağını bilmiyoruz, hiç kimse bilmiyor, bu iki arada bir derede durumda sıkışmış haldeler. Burada da orada da değiller. Sanırım mülteci olmak bu anlama geliyor.”

Türkiye devletinin Suriyeli mültecilerin kendilerini daha “yerleşik” hissetmesi için gerekli çabayı gösterip göstermediğini soruyorum.

“Ben Hindistan’dan geliyorum. Kendi içimizde başa çıkmamız gereken birçok sorumuz var, komşu ülkelerden gelen çok sayıda mülteci de var. Kendi vatandaşlarınızın hayatını kolaylaştırmak yeterince zorken dışarıdan gelenleri de düşünmek zorunda kalıyorsunuz. Devletin yeterince çaba harcamamasını meşrulaştırmaya çalışmıyorum, sadece devletin ne yapabileceğini anlamaya çalışıyorum. Ya da daha fazla ne yapabileceğini. Sivil toplumun da bir şeyler yapması gerekiyor. Orada oturup hükümetimiz şunları yapmalı diyemezsiniz. Bir ülkenin vatandaşları ya da dünya vatandaşları olarak bizim sorumluluğumuz nedir? Bir şeyler yapmalıyız. Bu hepimizi etkileyen bir kriz. Bir şeyler yapmak sadece hükümetin değil, bizim de sorumluluğumuz. Hükümet şunu yapmalı diyerek sorumluluktan kurtulamayız. İnsanları daha rahat hissettirmek için biz ne yapıyoruz? Hayatlarını kolaylaştırmak için ne yapıyoruz? Mülteciler bizim mahallelerimizde yaşıyor, onlara kendilerini iyi hissettirmek için ne yapıyoruz? Onlara nasıl yardım ediyoruz?”

Yazıyı bitirirken, Shahla’nın Facebook’taki durum güncellemesini görüyorum: “Yağmurlu, soğuk bir akşam... Çocuklar derslere gelmediler. Çıkamak için toparlanıyordum ki yağmurda ıslanmış çocuklar gelmeye başladı. Her akşam saat 6 merkezde çorba zamanı. Dersler kaçırılabilir ama Hint çorbası kaçırılmaz!”

Yusra Toplum Merkezi’nde gönüllü olarak çalışmak ya da bağışta bulunmak isterseniz Yusra Community Center Facebook sayfasından iletişime geçebilirsiniz.

Kuzey kutbuna veda zamanı

Aylin Yardımcı, aylinyrd@gmail.com

Fotoğraf: Murat Odabaşı. Spitsbergen, Kuzey Buz Denizi (Norveç) Ağustos 2016

Kasım ayındaki ölçümlere göre Kuzey kutbunun ısısı mevsim normallerinden tam yirmi derece fazla. Bilim adamları bunu benzeri görülmemiş ve şoke edici bir gelişme olarak değerlendiriyor. Kutup dairesine sınırı olan 8 ülkeden oluşan (ABD, Kanada, Norveç, Finlandiya, İsveç, Danimarka, İzlanda ve Rusya) Arktik Konseyi'nin hazırladığı direnç raporu (Arctic Resilience Report), eriyen buzulların etkisinin Hint Okyanusu'na kadar hissedileceğini söylüyor ve bunun küresel etkilerinin kontrol edilemez bir hal alabileceği konusunda uyarıda bulunuyor.

Yeni seçilen ABD Başkanı Donald Trump'ın Kuzey kutbundaki ısı değişimlerini inceleyen projelerde kullanılmak üzere NASA'ya ve diğer federal ajanslara ayrılan bütçeyi kaldırmayı planladığı, bunun yerine uzay araştırmalarına ödenek ayırmayı düşündüğü herkesçe biliniyor. Uzay araştırmalarının bilim ve teknoloji için önemi elbette tartışılmaz, fakat iklim değişikliği araştırmaları ile beraber değil iklim değişikliği araştırmalarına alternatif olarak fonlanacak olması birçok bilim insanını alarma geçirmiş durum-

da. Gezegeni daha uzun süre yaşanabilir kılmak yerine, farklı gezegenlerde insanlar için bir yaşam inşa etmeye yönelik çalışmalara öncelik vermenin düşündüğümüzden daha büyük yıkımlara yol açma olasılığı var. Örneğin *The Guardian* gazetesine konuşan Arctic Resilience Report baş yazarı Marcus Carson, gezegeni bekleyen tehlikeleri derinlemesine anlamadan önce onlardan kaçmaya yönelik araştırmalara odaklanmayı “uçuşun ortasındaiken kokpiti sökmeye” benzetiyor.

Kuzey kutbunda olup bitenlerin ve yazılıp çizilen büyük felaket senaryolarının (yalnızca Türkiye’de değil) tüm dünyada gündemi bu kadar az meşgul etmesinin sebebi, aslında (eleştirmeye alışık olduğumuz gibi) medya veya çıkar grupları değil, yedi milyarımızın birden bizzat dahil olduğu yüzbinlerce yıllık evrimsel süreçler. İnsan psikolojisi uzaktaki tehlikelere kıyasla yakındakileri daha fazla önemseyecek şekilde evrildiği için, dünya nüfusunun büyük bir bölümünü tehdit eden iklim değişikliği yerine terör saldırılarından korkma ve korunmaya çalışma eğilimimiz de daha fazla. *Why Our Brains Are Wired to Ignore Climate Change* (Beynimiz Neden İklim Değişikliğini Yoksaymaya Programlıdır?) kitabının yazarı ve iklim değişikliği aktivisti George Marshall’ın *New Statesman* dergisindeki 10 Aralık 2015 tarihli yazısı bu eğilimimize ışık tutuyor:

“Risk psikolojisi şunu gösterir: yakınlık her şeydir. Evrim bizi en yakınımızdaki tehditleri önceliklendirmeye yönelik olarak eğitmiştir. Paris’teki saldırılar gözle görülür, yakın tarihli ve vahşice saldırılardı. İnsanların aşına olduğu bir şehirde ve komşu bir ülkede meydana geldi. Sonraki hafta Nijerya’daki bir alışveriş merkezinde 250 kişinin ölümüne sebep olan intihar saldırısı ise, medyada eşit derecede yankı uyandıramayacak kadar uzaktaydı.

İklim değişikliği kendine etkili bir anlatı yaratmakta zorlanıyor, çünkü [terörizmin aksine] harici bir düşmanı yok. Sadece hayatımızı yaşayarak ve sevdiklerimizi önemseyerek biz de bu tehlikeye katkıda bulunuyoruz. Hiçkimse, hatta en iki yüzlü petrol sektörü yöneticileri bile, aslında iklim değişikliğine sebep olmak istemez. Bu konuda onların da ihmalkarlık ve çıkarıcılıktan kaynaklanan kusurları olduğuna elbette kuşku yok, fakat bu hikaye ‘bizleri öldürmek ve yaşam tarzımızı yok etmek için planlar yapan karanlık düşman’ hikayesinden çok daha az etkili.”

Yakındaki tehditlere odaklanmaktan uzaktaki yıkımların farkına varamamak belki de tam yaşadığımız yeri ve zamanı yansıtan bir eğilim. Örneğin bu yazının yazıldığı tarih itibariyle, çocuk istismarcılarının mağdurla evlendikleri takdirde ceza almamalarını sağlayacak bir yasa tasarısı TBMM gündemindeydi. Tasarı toplumda oluşan infial yüzünden daha sonra geri çekildiyse de, günlerce gündemi meşgul etti, anne-babaları korkuttu, sevdiklerimizin güvenliği adına hepimizi rahatsız etti. Aynı sıra Atilla Yeşilada’nın da iklim değişikliği konusunu aynı bakış açısıyla değerlendirdiği bir yazısını okudum. Köşe yazarlarını okumayı bıraktığımdan beri Atilla Yeşilada’nın alışılmışın dışındaki dolaysız ve müstehzi ekonomi yazıları bir numaralı gündem merceğim oldu, çünkü içinde yaşadığımız kâbus ortamını tahammül edilebilir kılan tek üslup galiba onunki. Kasım ayında Marakeş’te düzenlenen BM İklim Değişikliği Konferansı sürerken kaleme aldığı yazıda Yeşilada şöyle demiş:

“Türkiye fakirlik yüzünden günlük olayların ötesine bakmakta zorlanıyor. Bence bunun tek sebebi fakirlik değil, aynı zamanda ilkelik ve gerilik. Türkiye çocuklara tecavüz etme-

nin kabul edilebilir olup olmadığını tartışırken bu tür büyük ölçekli olaylara odaklanması çok zor. [...] Siz Trump'ın Türkiye gibi koflaşmış ülkelere verdiği zararla meşgulsünüz, ben o konuyu aştım. Trump'ın dünyaya verdiği asıl zarar iklim değişikliğini 'pahalı bir Çin şakası' olarak niteleyip dünyayı felaketten kurtaracak Paris İklim Anlaşması'ndan çekileceğini beyan etmesi.”

Gündemde bu kadar gerçek, ilkel ve geri tehditler varken, iklim değişikliği gibi daha uzak ve silik bir tehlikenin neden beni bu kadar kaygılandırıldığını düşündüğüm zaman yeni okumaya başladığım *Homo Deus: A Brief History of Tomorrow* (Homo Deus: Yarının Kısa Bir Tarihi) kitabından bazı bölümler aklıma geliyor. Son zamanlarda çok popüler olan *Sapiens*'in yazarı Yuval Noah Harari'nin yeni çıkan bu kitabı, bilim ve teknoloji sayesinde doğaüstü bir statü kazanıp tanrısal özellikler geliştiren insanoğlunun, bir tanrı-kişi olan Homo Deus'a evrilış sürecini anlatıyor.

Kitabın The Modern Covenant (Modern Sözleşme) bölümünde karşıma çıkan şu sözler beni düşündürdü:

“Modernizm öncesi insanlar feragat ettikleri güç ve yetkinin karşılığı olarak hayatlarının anlam kazandığına inandılar. Savaş meydanında cesurca mücadele edip etmedikleri, meşru kralı destekleyip desteklemedikleri, yasak kılınmış gıdaları tüketip tüketmedikleri ve yan komşularıyla ilişki yaşayıp yaşamadıkları onlar için büyük bir anlam ifade ediyordu. Bu durum elbette bazı güçlükler yaratıyordu, fakat insanlara aynı zamanda felaketlere karşı psikolojik koruma da sağlıyordu. Savaş, veba veya kuraklık gibi korkunç bir olay yaşandığı zaman, insanlar kendilerini 'tanrıların veya doğal güçlerin kurguladığı evrensel piyesin parçalarıyız' diyerek avutuyorlardı.”

[...]

“Modern kültür ise bu “büyük evrensel kurgu” inancını reddediyor. Yaşadıklarımızdan daha anlamlı bir kurgunun parçaları olmadığımızı, hayatımızın bir senaristi, yapımcısı -ve dahası, herhangi bir anlamı- olmadığını anlatıyor. Bilimin mevcut bulguları ışığında, evrenin amaçsız ve kör bir boşluk olduğunu, bu gezegende sahip olduğumuz son derece kısa süre içerisinde bir oraya bir buraya savrulup, sonrasında bir daha esamemizin bile okunmayacağını anlatıyor.” (sf. 199-201)

Başka bir deyişle, ilahi ve doğaüstü karar mekanizmalarının insanları artık yeterli derecede teşvik edemediği koşullarda yaşıyoruz. Bu da insanoğluna daha önce hiçbir kültürün görmediği kadar büyük bir varoluşsal sıkıntı yaşıyor. Bir yolunu bulduğumuz sürece her şeyi başarabileceğimizi, kendi cehaletimiz haricinde hiçbir şey tarafından kısıtlanamayacağımızı bildiğimiz bu çağ bizi tanrısal özelliklerimiz olduğuna inandırıyor. Salgın hastalıkların, kuraklığın ve doğal afetlerin hiçbirinin artık doğa ötesi bir anlamı olmadığına inanıyoruz, çünkü bilim ve araştırmaya yeterince kaynak ayırdığımız takdirde hepsinin önüne geçebildiğimize tanık oluyoruz.

Eriyen buzulları düşündüğümde tam da yukarıda bahsettiğim şey aklıma geliyor. Önleneemediğimiz tüm felaketler ya cahilliğimizin ya da ihmalkarlığımızın bir ürünü, çünkü yeterli araştırma ve yatırımla kendi kaderimizi belirleme yetimiz olduğunu deneyimledik ve öğrendik. Önlenebilir felaketlerin göz göre göre yaşanması çoğu zaman vurdumduymazlığımızın sonucu. Bu felaketlerden belki daha kaygılandırıcı olanıysa, yine

vurdumduymazlığımız yüzünden yaşanacak olan ‘ekolojik kıyamet’ ile ilgili korkunç eşitsizlikler. Harari kitapta bu tehlikeyi şöyle anlatmış:

“Ekolojik bir kıyametin farklı insan sınıfları için farklı sonuçları olacağının bizi endişelendirmesi gerekiyor. Tarihte adalet yoktur. Felaket gelip çattığında, en çok acı çeken neredeyse her zaman yoksullardır - felaketin ortaya çıkmasına sebep olan zenginler olsa bile. Küresel ısınma şimdiden kurak Afrika ülkelerindeki yoksul insanların hayatlarını, varlıklı Batılılarınkinden daha fazla etkiliyor. Çelişki o ki, bilimin gücü aslında tehlikeyi de arttırıyor, çünkü zenginleri daha fazla vurdumduymaz yapıyor” (sf. 214-216).

Sera gazı emisyonlarıyla ilgili araştırmaların vardığı korkunç bulgular yıllardır biliniyor, fakat bu bulgular gündelik hayatlarımızdaki davranışlarımızın ve alışkanlıklarımızın pek azını değiştirmeyi başarıyor. Felaketi engellemek için insanlığın pek azı siyasi, ekonomik ve toplumsal fedakarlıklarda bulunmaya gönüllü oluyor. İnsan türünün ve gezegenin geleceğini tehlikeye atacak kararlar almak rasyonel bir tutum olmamasına rağmen, yöneticiler bu davranışı sıklıkla sergileyebiliyor. Çünkü oynadıkları kumarı kendi hayatları üzerine değil, daha şanssız olanların üzerine oynadıklarını biliyorlar. En kötü senaryoda bile dahil oldukları zümrenin kendini kurtaracak teknolojiye ve ayrıcalığa sahip olacağına dair inançları tam. Harari, Homo Deus’ta bu durumu “Nuh’un gemisi sendromu” diye adlandırmış: ayrıcalıklı kesimler, “üst sınıf için geliştirilmiş ileri teknoloji ürünü bir Nuh’un gemisi”ne sahip olacaklarına ve kurtulacaklarına inanıyorlar.

Eriyen buzullar, gelecekte yaşanacak büyük kuraklıkların, göçlerin ve sonrasında da savaşların arkasındaki hikayeyi oluşturacak. Doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmeyen tek bir insan hayatı kalmayacak, çünkü bu esnada yalnızca okyanusların değil küresel siyasetin de şekli değişecek. Tüm bunlardan anladığım şu: kurtuluş peşinde olan herkesin Kuzey kutbuna artık veda ediyor olduğumuzu olabildiğince erken idrak etmesi lazım. Örneğin Trump buzullara çoktan veda etmiş gibi görünüyor, çünkü en kötü senaryoda bile kurtulacak bir zümreye ait olduğunun farkında. Nuh’un gemisinde Trump’a ayrılmış bir yer mutlaka olacak, başka kimlere yer olduğunu ise bilim kurgu filmi izler gibi en ön sıradan hep beraber izleyip göreceğiz.

Gergedan nasıl kurtulur?

Okan Doğan, *okando@yandex.com*

Çizim: Elif Mercan

Hepimizin yakından tanıdığı o yegâne düşmanı olmasaydı, tonlarca ağırlığıyla, cüssesinden beklenmeyecek çevikliğiyle, kalın derisiyle, bir metreye yaklaşabilen boynuzlarıyla gergedanın doğada mutlak bir hakimiyet kurması beklenebilirdi. Ancak yerküre üzerinde ezici çoğunluğu yalnızca dört ülkede (Güney Afrika, Namibya, Zimbabve ve Kenya) olmak üzere taş çatlasa yirmi küsur bin gergedan kaldı. Aslında bu, gergedanlar tarihinin dip noktası değil; geçmişte gergedan soyunun tükenmeye daha yakın olduğu anlar olmuş, koruma çabalarının yoğunlaştırılmasıyla gergedan nüfusu belirli bir istikrara kavuşturulmuştu. Fakat gergedan korumacıları ile gergedan avcıları arasındaki mücadele son yıllarda yeniden tüyler ürpertici bir istikamette seyretmeye başladı. Bu mücadelede başarı sağlanamazsa, birkaç kuşak sonra yeryüzünde insan esareti altında bulunanlar hariç bir tane bile gergedan kalmayacak. Peki ne yapmalı? Evet, uluslararası suç ve kaçakçılık örgütlerinin, Uzak Asyalı geleneksel tıp bilginlerinin, bu dev hayvanlara diz çöktürmekle anlaşılmaz bir doyuma ulaşan Teksaslı milyarderlerin, Afrikalı

baldırı çıplakların, yedi düveldən Afrika'ya akın eden halk kahramanı gönüllülerin dans ettiği bu sahnenin orta yerinde, kimsenin cevabında mutabık olmadığı bu soru yatıyor: gergedan nasıl kurtulur?

Sahnedeki karakterlerle ve verdikleri cevaplarla daha ayrıntılı tanışmadan evvel yetişkin gergedanların doğadaki yegâne düşmanı olan insanoğlunun yapıp ettiklerini biraz daha açalım. İnsanoğlu gergedanın en karakteristik uzvu olan boynuzuna göz dikmiş durumda. Gergedan boynuzu eski dünyada öteden beri statü sembolü, süs eşyası olarak kullanılmanın yanında, geleneksel Asya tıbbında sonsuz bir şifa kaynağı muamelesi görüyor. Çin'de, ama bilhassa Vietnam'da öğütölüp toz haline getirilmiş gergedan boynuzunun içki mahmurluğuna, ateşe, romatizmaya, gut hastalığına, tifoya, hatta kansere, halisünasyonlara ve ecinniler tarafından ele geçirilmeye deva olduğuna inanılıyor. Bilim dünyasının gergedan boynuzunun keratinden mamul, tırnaktan, saçtan, toynaktan farksız bir uzantı olduğu yönündeki uyarıları da kâr etmiyor. Kâr eden, revaç gören tek şey gergedan boynuzu: ticareti uluslararası antlaşmalarla yasaklanmış olsa da kara borsada gram fiyatı altından, elmaştan, kokainden daha yüksek. Boynuzla olan talep yürütölen takibata ve kampanyalara rağmen bitmek bilmiyor. Bu ihtişamlı, oturaklı, zarif ve masum hayvana bakan kimileri, boş boş ortalıkta gezen on binlerce dolar görüyorlar. Gergedanı öldürüyor, boynuzunu oracıkta kesiyor, sonra kayıplara karışıyorlar. Üstelik üç beş çapulcu da değiller; uluslararası suç ve kaçakçılık şebekeleriyle bağlantılı ölüm müfrezeleri halinde artık hayvanın üzerine helikopterleriyle, dronlarıyla, gece görüş dürbünleriyle, susturucu tüfekleriyle, ağır sanayi hamleleriyle falan gidiyorlar.

Avcıların karşısında koruyucular var. Bölgedeki hükümetlerin ve uluslararası toplumun destekleriyle iş görmeye çalışan çok sayıda kuruluş arasından ilginç bir örnek olarak Güney Afrika'da 2012'de Arrie van Deventer tarafından kurulan Gergedan Yetimhanesi'ne (The Rhino Orphanage) bakalım. Yetimhane, anneleri avcılar tarafından öldürölen yavru gergedanları yeniden vahşi yaşama kazandırma misyonunu üstlenmiş tek kuruluş olarak ön plana çıkıyor. Gergedan yavruları ömürlerinin kabaca ilk iki senesinde annelerine bağımlı yaşıyorlar ve bu süre içinde annelerinden ne kadar erken koparılırlarsa hayatta kalma şansları da o kadar düşük oluyor. Yetimhaneye sürekli yeni yavrular ulaşıyor. İleri bir tarihte yeniden vahşi hayata salınmak üzere kabul ediliyorlar ve derhal tedavileri ve bakımları yapılıyor. Yetimhanenin takipçileri Ekim ve Kasım aylarını, gönüllülerin Echo ve Tshidi adını verdikleri iki yavrunun hayata tutunma çabasıyla geçirdiler. Tshidi iki aylıktı ve annesinin avcılar tarafından öldürölmesinin akabinde birkaç gün yabanda sahipsiz dolaştıktan sonra bulunmuştu. Açlık, susuzluk, stres çekmiş ve bu durumlara düşen pek çok yavru gergedan gibi yüklöce kum yemişti. Geçirdiği sindirim sistemi ameliyatından sonra bir de zatürreye kapıldı ve gönüllülerin tüm çabalarına rağmen hayatını kaybetti.

Güney Afrika'da Gergedan Yetimhanesi gibi yüksek şefkat ve diğerkâmlık kuruluşlarının yanında gergedan bakımı ve korunmasıyla ilgilenen başka türlü kuruluşlar, hatta işletmeler de var. Gergedanların yaşam alanlarının bir kısmı, özel çiftliklerin

sınırları içerisinde kalıyor ve gergedan yetiştiriciliği bazı insanların mesleği. Koruma çabalarının kısmen özelleştirildiği, “toplumla paylaşıldığı” bir durumu temsil eden ve devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve bağışçılardan aldıkları yardımlarla ayakta durduklarını söyleyen bu insanlar, gergedan bakımı gibi (romantik vahşi yaşam özcülerinden gelen devede kulak safari turizmi gelirlerinden başka) yasal herhangi bir maddi getirisi olmayan, buna karşın maddi ve manevi götürüsü çok yüksek bir işe, salt hayır-hasenat duygularının sonucu olarak mı yöneliyorlar peki? İşte burada konu biraz daha ilginçleşiyor.

1973 tarihinde akdedilen Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme’nin (CITES) sekreteryası tarafından hazırlanan bir raporda, Ocak 2006-Eylül 2009 tarihleri arasında kaçak şekillerde uluslararası ticareti gerçekleştirilen 1500’e yakın gergedan boynuzu içerisinde 200’ü aşkın parçanın yasadışı özel stoklardan, 285’ten fazlasının ise izinli, yasal avlardan elde edildiği kaydediliyor. Şayet raporun kapsadığı dönemde birdenbire sıra dışı bir faktör devreye girmemişse; kara borsada alınıp satılan gergedan boynuzlarının üçte birine yakın bir kısmının piyasaya düşüşü için, gecenin karanlığında sinsice ve vicdansızca işini gören ve bütün samimi çabalara rağmen asla önlenemeyen şeytan avcı profilinden farklı bir aktör düşünmek durumundayız.

Bazı gergedan çiftliği sahiplerinin gergedanın kurtuluşu olarak öne sürdükleri yöntem, gergedanların boynuzlarını resimde görüldüğü gibi tıraşlamak. Gergedan boynuzunun bir keratin kümeleşmesi olduğunu biliyoruz; bu boynuzlar kesildiğinde belki gergedanlar alamet-i farikalarını yitirip üzgün kuşlara dönüşüyor ancak bu işlem hayvana herhangi bir kalıcı fiziksel zarar vermediği gibi, onu avcılarının ilgi alanına sokan tek sebebi de ortadan kaldırmış oluyor. Üstelik boynuz ağır aksak da olsa birkaç sene zarfında yeniden uzayarak eski haline geliyor. Bu düşünceyle hareket eden yetiştirici ve korumacıların, ellerinde uyuşturucu iğneleri ve hızarla helikopterlerine atlayıp çıktıkları #boynuzsuzlaştırma seferlerine “#dehorning” aramalarıyla ulaşabilirsiniz. Bu görüntülerde diğer şeylerin yanında dikkat çeken bir husus da tıraşlama ekiplerinin kesilen boynuzdan etrafa saçılan kırpıntıları da hevesle toplayırlardı. Buradan da şu soruya taşınıyoruz: Peki bu boynuzlar ve boynuz kırpıntıları daha sonra ne oluyor?

Gergedan boynuzu ticareti yasak olmaya devam ettiği için, diyor gergedan sahipleri, bu boynuzları kayıt altına alıp saklıyoruz. Her bir boynuz tıraşı ile bir gergedanın daha kurtarıldığı ön plana çıkarılıyor; ancak boynuz ve boynuz kırpıntılarından müteşekkil, kullanılması halihazırda imkânsız, onlarca tonluk bir stoğun birikmekte olduğunu da anlıyoruz. Kimi korumacılar ve çiftlik sahipleri bu stoğun kullanılmasını, boynuz ticaretinin yasallaşmasını istiyorlar. Bu fikre göre, sebebi ve kökeni ne olursa olsun gergedan boynuzuna yönelik talep, mevcut koşulların verili bir gerçeği, üstelik yasak da bu talep üzerinde herhangi bir etkide bulunmuyor. Bilakis, boynuz arzını kısıtlayarak fiyatın artmasına ve avcılarının gözlerini daha da karartmasına sebep oluyor yasak. Halbuki yel değirmenlerine savaş açmak yerine, bu verili gerçekten gergedanları kurtarmak için kaynak yaratma amacıyla faydalanılması mümkün. Mevcut stoklar satılabilir,

elde edilen kaynaklar gergedanların avcılardan daha iyi korunması için yatırımlara dönüştürülebilir. Gergedan boynuzu piyasasına yapılacak bu arz takviyesi ayrıca ürünün fiyatlarını da etkileyerek boynuz avcılığının getirisini düşürebilir. Konu ile ilgili 11 Mart 2016'da *South China Morning Post*'a konuşan Güney Afrikalı çevre danışmanı ve yazar John Hanks'e kulak verelim:

Mevcut yaklaşım sürdürülebilir değil. Bu hayvanların hayatta olmasının tek sebebi, Batılı hükümetlerin ve bireylerin bu aşırı maliyetli uğraşımızı fonlaması. Fakat bir gün dikkatleri başka bir yöne kayacak ve paralar suyunu çekecek; yalvarıp duramayız da. Bu hayvanların kendi masraflarını çıkarması gerek. Konu basit aslında: gergedanlar sürdürülebilir bir değer kazanır kazanmaz, bu hayvanların hayatta olması ölü olmalarından daha mantıklı olacak. Anlattıklarım hayvan hakları savunucularına ters gelebilir, ancak bu, büyük resmi göremediklerindendir.

Hanks'in ifade ettiği "para ederse kalır" (if it pays, it stays) yaklaşımı konuyla ilgili uluslararası toplantılarda sıklıkla gündeme geliyor. CITES imzacısı 182 devlet ve Avrupa Birliği, geçtiğimiz Ekim ayında düzenlenen bir uluslararası toplantıda uluslararası ticaretin yasallaştırılmasını oyladı. Svaziland tarafından sunulan öneri reddedilmiş olsa da (kimilerinin önergenin perde arkasındaki sahibi addettiği) Güney Afrika'nın ticarete izin verilmesini savunması ilgi çekiciydi. Ticaret serbestisine karşı çıkanları öfkeliendiren konu, bir yandan gergedan boynuzuna olan talebi yok etmek için dünya çapında kampanyalar yürütülürken diğer yandan gergedanların yaşadığı ülkelerin böyle ikircikli, karıncalı görüntüler vermesi. Hanks'in yine *South China Morning Post* haberinde alıntılanan şu sözleri ise gergedanların dünyası yanarken sahadakiler ile aktivistler arasındaki ilişkide çok başka gerilimlerin cereyan ettiğini düşündürüyor:

Biz burada, çalıların arasında her gece hayatımızı tehlikeye atarken, sivil toplum örgütlerindeki insanların sık evlerinde oturup chardonnay'lerini yudumlayarak yasal ticaret istiyoruz diye bizden hırstan gözümüz dönmüş gibi bahsetmelerine çok sinir oluyorum. Gergedana olan talebi durdurmayı ben de herkes kadar isterim, fakat o gün gelene kadar biz çiftlik sahipleri hayvanları hayatta tutmak için yasal satışlardan gelen paraya muhtacı.

[...]

Afrikalılar korumaya teşvik edilmedikçe korumacılar bu hayvanları hayatta tutamazlar. Salt talebi azaltmaya odaklanarak aslında Afrikalı ve Asyalı bir soruna Batılı gibi çözüm bulmaya çalışıyoruz. İyi kalpli korumacılar, kötü kalpli avcılar ve Asyalı müşterileri! Bu, soruna Avrupa merkezli bakmak. Ben kimim ki Asya tıbbının yanlış olduğuna hükmedeyim? Afrika'dan elde edilen bir ürüne para saçmak istiyorlarsa, bırakalım yasal yollardan bunu yapabilsinler. Ve bölgedeki Afrikalıları düşman göreceğimize, bırakalım onlar da çözümün bir parçası olsunlar.

Mevcut ticaret yasağı artı koruma formülüne alternatif görüşlerde Boğaz'a nazır yalıhlar da viski yudumlama muhabbetini ve beyaz korumacının sömürgeci bakışının eleştirisini dahi gördüysek de önerilerin sonuna henüz gelmedik. Son olarak Namibya'nın tercih ettiği yonteme bakalım. Namibya Çevre ve Turizm Bakanlığı yılda beş tane gergedan avı imtiyazı çıkartıyor ve bu avlardan elde edilen kaynaklar avcılıkla mücadele çabalarına aktarılıyor. Namibya, avlanacak olan gergedanların titizlikle araştırılıp be-

lirlendiği iddiasında. 2014 başlarında, ABD'deki Dallas Safari Kulübü'nde bu imtiyazlardan biri açık artırmada 350 bin dolara satıldı. Haberlere yansıyanlara göre, seçilen gergedan, üreme çağını geçmiş, agresif, arazisini sahiplenmiş bir erkek gergedandı. Etrafındaki diğer erkek gergedanlara zarar veriyor, hatta onları öldürüyor; dişilerle çiftleşmelerini de engelliyordu. İmtiyazı satın alan Teksaslı petrol milyarderi Corey Knowlton 2015 Mayıs'ında CNN'den bir haber ekibiyle beraber Namibya'ya giderek gergedanı öldürdü ve gerçek bir avcı gibi cesedin başında hatıra fotoğrafları çekti. (En azından memleketimizin kimi tanınmış avcıları gibi öldürme anındaki duygu ve düşüncelerine ilişkin ucuz edebiyatlar parçalamaktan geri durmasını Knowlton adına olumlu bir husus addedebiliriz.) Daha sonra CNN canlı yayınında kendisiyle yapılan röportajda Knowlton kendisini, seçilen gergedanın diğer bütün gergedanlar gibi belirli bir değere sahip olduğunu (yani onu öldürmek için para verilmesinin normal olduğunu); fakat diğer gergedanların sahip olduğu değeri riske attığını söyleyerek savundu. Arka planda dans eden şen Afrika köylülerinin görüntüleri eşliğinde Knowlton avın hikmetlerini saymaya devam ediyordu: "Tarih boyunca başka hiçbir olay, soyu tükenmekte olan hayvanlara dair bu derecede bir farkındalık yaratmamıştı... En azından artık gergedanların ne çektiğinden haberdarsınız... O bölgede çok sayıda insanı istihdam ettik, onlara gelir kazandırdık... Gergedanın etiyile koca bir köyü günler boyunca besledik... Amerika ile Afrika'nın farklarını iyi biliyor olmalısınız, bu etin o insanlar için anlamı büyüktü... Mali işlerden de anlıyor olmalısınız, if it pays, it stays..."

Belki söylemek bile gereksiz, başka korumacılara göre, insanın öldürme hırsını asla sorun etmeyen, bunun yerine bundan faydalanmaya çalışan ve gergedan topluluğunun tamamının refahı için bazı mensuplarını fedaya hazır bu tuhaf anlayış da aradığımız, insanların gergedanlara huzur vermesini sağlayacak cevap değil. Knowlton'un bağışladığı miktarın on katı kadar gelir elde edecek ve herhangi bir gergedanın öldürülmesini içermeyen bir yol bulmak herhalde dünyanın en zor şeyi olmasa gerek.

Tarih sahnesinde gergedanlar ortaya çıktığında yeryüzünde henüz insanoğlu yoktu. Gergedan kendisine tehdit arz eden devasa timsahlara, ayılara, sessiz sedasız ortaya çıkıp ekmeğine ortak olan fillere direndi. Buzul çağından bile sağ çıktı. Sonra, kerametli tıp hikmetleriyle, gelişmiş ekonomi teorileriyle, alet edevatlarıyla, yasaklarıyla, sözleşmeleriyle insanoğlu geldi ve her şey değişti. On binlerce yıl sonra, bugün, gergedan uyuşturucu iğnenin etkisiyle afallamış hâlde, korumacılar tarafından diz çöktürüldüğü yerde, boynuzu tıraşlı, yüzü eczalı öylece duruyor ve gözlerimizin içine bakarak bütün aciliyetiyle hâlâ ortada duran soruyu tekrar soruyor: nasıl kurtulacağım?

İznik çinileri, Gülbenkyan ve buralı olmak üzerine sorular

Veysel Sönmez, veyselsonmez@sabanciuniv.edu

Geçmişle yüzleşebilen ve sosyal grupları arasındaki köklü ihtilafları diyalogla gidebilmiş ya da gidermek için önemli bir gayret sarfeden toplumların aksine Türkiye; uzun bir süredir bu konuya dair çaba göstermek bir yana dursun, geçmişle yüzleşmeyi dahi henüz becerebilmiş değil. Hal böyle olunca toplumda birlikte yaşamaya ve toplumun bulunduğu yaşam alanına ait hissetmeye dair oluşan travma zaman içinde katlanarak etkisini artırıyor. On yılların gündeminin birkaç saate sıkıştırıldığı son günlerde yaşanan onlarca haksızlık da bu travmayı en başta oluşturan, ülke tarihi boyunca yaşanmış tradejilerden besleniyor. Bu trajedilerle yüzleşmiyor/yüzleşemiyor olsak dahi bunlara maruz kalmış ve haksız yere bedel ödemiş yurttaşların anılarıyla ya da neler yaşadığına dair hikayelerle karşılaşabiliyoruz, farklı bir kimliğe sahip olmanın sonuçlarına katlanmış ya da en azından bu halin tedirginliğini hep üzerinde taşımış olanların hikayelerini öğrenebiliyoruz. Şüphesiz bu hikayeler arasında en etkilendiğim İstanbul'daki son domuz kasabı Kozmaoğlu İdeal Salam'ın sahibi Lazari Kozmaoğlu'nun hikayesiydi.

140journos'tan Berk Çetin, Lazari Bey ile yaptığı röportaj esnasındaki izlenimlerini de not düşerken şu ifadeyi paylaşıyor: "28 Şubat bin yıl sürmeyecek belki ama 6-7 Eylül'ün izleri, Maraş Katliamı ve Madımak Saldırısı gibi uzun yıllar kalmaya devam edecek". Röportajda geçmediği için Lazari Bey'in 6-7 Eylül Olayları esnasında neler yaşadığını tam olarak bilmiyoruz, fakat yaşananların kendisinde bir burukluk, derin bir üzüntü yarattığı aşikâr. Yine de kendisi yaşadığı topluma ve alana küsmüş değil. Röportajı esnasında "buralı olmaya" dair söylediği ve beni de bir arada yaşayabilmeye dair umutlandıran kısmı olduğu gibi paylaşmak istiyorum (öfkesinden ötürü kullandığı bazı kelimeleri bu kısmı olduğu gibi paylaşmak istediğim için kaldırmadım, okurun affına sığınıyorum):

"Biz hakiki Türk'üz, Hristiyanız. Türklük başka Hristiyanlık başka. Annemin ailesi Karaman'dan 200 yıl önce gelmiş İstanbul'a. Ondan önce de Nevşehir'deymiş, 2000 yıldır. Baba tarafım da Sakız Adası'ndan geliyor; ama 1820'de, o yıllarda hala Türk toprağı yani. Sorarlardı 'sen nesin?' diye, 'Rumum' derdim, 'nerden geldin?' diye sorarlardı, ulan gelmedik bi' yerden, buralıyız işte, atla deve değil ki. Kuzguncuk'ta otururduk ben çocukken, annemle babam da Kuzguncuk doğumlu. Bizim zamanımızda iki kilise, iki sinagog, bir de Ortodoks kilisesi vardı Kuzguncuk'ta; biz ezan sesini ancak Orta-

köy'den duyardık. O yıllarda daha yeni yeni İstanbul'a gelen Karadenizliler, özellikle de Kastamonulular bize 'gavur' demeye başlamıştı, daha önce böyle bir laf yoktu yani. Ulan pezevenk, ben buralıyım, 2000 yıldır buradayım, asıl sen nereden geldin? Mesela onların babaları da eskiden Trabzon çevresinde yaşayan Rumlar; ama bunlar sonradan dönmüşler. Kimseyi de suçlayamazsın ki döndü diye, baskı var çünkü ne yapsın? Ama sen bana gavur dersen ben de sana dönme derim o zaman, böyle mi olacak yani?"

Lazari Kozmaoğlu, Kaynak: 140journos

İki hafta önce Lizbon'daki Kalust Gülbenkian Müzesi'ndeki yüzlerce İznik çinisinin arasında nereye bakacağımı şaşırıp kaybolduğumda aklıma tam olarak Lazari Bey'in söylediği bu sözler geldi. Son yıllarını Lizbon'da geçiren Ermeni iş adamı Kalust Gülbenkian'ın ölümünden sonra kendisinin koleksiyonu ile açılan müzede Asya, İran ve Avrupa'dan çok sayıda klasik eser bulunuyor; fakat koleksiyonun ağırlığını İznik çinileriyle, halılarıyla, 18. ve 19. yüzyılda yazılmış Ermenice eserleriyle Osmanlı dönemine ait bölüm oluşturuyor. Hiç beklemediğim bir yerde 200 yıl öncesinin İstanbul'unda yazılmış bu kadar eserle ve İznik çinisiyle karşılaşmak Gülbenkian'ın "nereli olduğuna" dair merak uyandırdı.

Gülbenkian 1869'da varlıklı bir ailenin oğlu olarak Üsküdar'da dünyaya geliyor. Çocukluğunu burada geçirip şu anda da Kadıköy'de bulunan Aramyan Uncuyan Okulu'nda, Saint Joseph Lisesi'nde ve Robert Koleji'nde eğitim gördükten sonra ailesi üniversiteyi bitirmesi için kendisini Avrupa'ya gönderiyor. Bir süre Fransa'da kaldıktan sonra Londra'daki King's College'da Petrol Mühendisliği'ni bitiriyor ve dönemin Hazine Bakanı Hagop Paşa'nın danışmanı tarafından günümüzde Irak ve Suriye'nin bulunduğu bölgelere gönderiliyor ve burada Bağdat Demiryolu çalışanları ile yaptığı konuşmalar ve diğer araştırmaları sonrasında petrol rezervi açısından yüksek bir potansiyel olduğunun farkına varıyor. 1895 yılında petrol ticaretiyle doğrudan uğraşacağı bir şirket kuruyor ve günümüzde de petrol arama ve sondaj faaliyetleri yürüten

Shell'in, 1929 yılında ismi Irak Petrol Şirketi olarak değiştirilen Türk Petrol Şirketi'nin (Turkish Petroleum Company) ve çeşitli petrol firmalarının kuruluşunda rol oynuyor. Petrol konsorsiyumlarında bulunan firmalar arasında ağırlıklı olarak uzlaştırıcı bir rol oynuyor ve bu nedenle her konsorsiyumda bireysel olarak %5'lik, karar yetkisi içermeyen hisseleri bulunuyor. Bu nedenle de iş dünyasında Bay Yüzde Beş (Mr. Five Percent) olarak biliniyor. Osmanlı'nın son dönemleri itibariyle kalan yaşamını Paris'te ve Londra'da sürdüren Gülbenkian; müzenin kuruluşunu da sağlayan, antik çağdan 20. yüzyıla kadar geniş bir aralığı içeren 6000'in üzerinde eseri sanat koleksiyonuna katıyor ve son 12 yılını Lizbon'da geçirerek 1955 yılında hayatını kaybediyor.

Kalust Sarkis Gülbenkian, Kaynak: Al Jazeera

Gülbenkian'ın ünlü bir iş adamı ve sanat koleksiyoneri olduğu hayatı bir yana, biyografisine dair çeşitli resmi kayıtlar ve torunu Martin Esayan'ın anlattıkları haricinde çok şey bilinmediği için çoğu konuya dair düşünceleri tartışmalı görünüyor. Yakın zamanda İngiliz tarihçi Jonathan Conlin, Gülbenkian'a dair detaylı bir biyografi üzerine çalışmaya başlamış; bu çalışma esnasında Gülbenkian'ın

Osmanlı'nın son dönemindeki petrol anlaşmalarında oynadığı rol ile Osmanlı Devleti'nin çıkarlarını gözeten gerçek bir Osmanlı diplomatı olduğunu belirtiyor. Buna karşın bazı tarihçiler Gülbenkian'ın yaptığı petrol anlaşmalarının günümüzde görece geçerliliğini koruyan ve politik bağlamda tartışmalı Sykes Picot Anlaşması'nın temellerini oluşturduğunu öne sürüyor. Yaşamı hakkında da bir belirsizlik görünüyor: Gülbenkian'ın Ermeni Katliamı sırasında Türkiye'de bulunmadığı biliniyor, fakat ailesinin Hamidiye Alayları Katliamları'nın öncesinde İstanbul'dan Mısır'a kaçtığına dair doğrulanmamış bilgiler bulunuyor.

Gülbenkian'ın yaşamını öğrenmek etrafında şekillenen tartışmalara bakıldığında kendisinin Lazari Bey'in hikayesiyle örtüşen noktaları doğrudan paylaşmadığı görülebilir. Fakat Gülbenkian'ın bu metnin eksenine koymamanın sebebi bana "buralı olmaya" dair şu soruları sordurması oldu: Eğer Gülbenkian Türkiye'de yaşasaydı Türkiye toplumu bugün iktisadi ve entellektüel açıdan nasıl bir noktada bulunurdu? Tıpkı Gülbenkian gibi "buralı olan" fakat buradan ayrılmış ya da ayrılmak zorunda kalmış, buralı olamamış ve dünyanın farklı yerlerinde iş dünyasında, sanatta, edebiyatta ve bilimde etki sahibi olmuş isimler buralı olabilselerdi Türkiye bugün nasıl bir toplum olurdu? Eğer Türkiye kültürel çeşitliliğini koruma konusunda muvaffak olabilseydi, bugün bizi küresel gerçeklikten koparan bazı akıldışı uygulamaları görmeyebilir miydik? Politik süreçlere toplumun doğrudan katılımı, daha adil bir istihdam şeması, daha verimli yapılandırılmış bir eğitim sistemi, şiddetin ve çatışmanın yaşanmadığı bir düzen mümkün olur muydu? Geçmişte ya da son zamanlarda bu kültürel çeşitliliğin, bir başka deyişle Lazari Bey'e nereli olduğunun sorulmamasını sağlamanın önündeki engellerin;

bu engelleri nasıl ve hangi kanallarla aşabileceğimizin üzerine bugün ne kadar tartışıyoruz?

Son soruya kadar dayanağı ihtimaller üzerine kurulu bu soruları kesin bir şekilde cevaplamak ya da geçmişte yaşanan trajedilere göre bir nedensellik kurabilmek elbette mümkün değil, sağlıklı da değil. Fakat son soru, yurttaş olarak sonucuna katılanlar çoğu soruna yaklaşımın farkını açığa vuruyor.

Türkiye’de sosyal gruplar arasında zayıflayan, hatta son günlerde kopma noktasına gelen diyalog ve farklı kimliklerin toplumun çoğunluğu tarafından tarihsel olarak kabullenilmemesi önemli oranda ekonomik ve bilimsel gelişmelerden ayrı bir şekilde değerlendiriliyor. Örneğin, yurttaşlar ve kimlikler arasındaki diyalog eksikliğinin kayıtdışı ekonomiye katkısı olup olmadığı kapsamlı bir şekilde tartışılmıyor. Aynı şekilde üniversite sınavlarından sıfır puan alan öğrenci sayısı eğitim sisteminin analizinde değerlendiriliyor, fakat sosyal gruplar arasındaki anlaşmazlıkların payı ihmal ediliyor. Akdeniz ve Ortadoğu coğrafyasında onlarca dil konuşuluyor, önemli bir bölümü de kültürel zenginliğinden ötürü Türkiye’de de bir geçmişe sahip; fakat bu dilleri neden bilmediğimizi, bu dilleri bilenlere dair neden istihdam açığı olduğunu, başka alanlara ne tür yansımaları olduğunu yeteri kadar konuşmuyoruz. Dolayısıyla Lazari Kozmaoğlu’nun buralı olması tam da tüm bu meselelerin ortasından geçiyor. Toplumun geçmişiyle yüzleşebilmesi, birbiriyle konuşabilmesi, anlayabilmesi ve farklılıklarını inkâr etmemesi Türkiye’deki önemli konuların temelini oluşturuyor. Bu temelin etrafında tartışmadan, düşünmeden de sağlıklı bir iktisadi kalkınma ya da söz gelimi AR&GE’nin GSYH’deki payını artırmaya dair kaydadeğer bir yol bulabilmek mümkün görünmüyor.

Gülbenkian’ın ve Kozmaoğlu’nun hikayelerini özetlemiş olmanın amacı Türkiye’nin çeşitliliğini kimlik siyasetine indirgererek bir mağdur profili resmetmeye çalışmak değil. Yine diyalogun önemi üzerine tartışmayı vurgularken belirli alanlardaki sınıf etkisini de ihmal etmiyorum. Fakat bana ucu açık sorular sorduran bu hikayeleri, farklı olanın buralı olması üzerine düşünmemizin gerekliliğini öne çıkarmak istedim. Çünkü onların olması gerektiği gibi buralı olabilmesinin her alanda karar alma süreçlerinin, yetkinliğin ve sorunların çözümünün temelini oluşturduğuna inanıyorum. Diyalog kurmanın, birlikte düşünebilmenin, çaba gösterebilmenin ve geliştirebilmenin güçlü bir temel oluşturacağına ve öncelikli olarak tartışılmayı hak ettiğine inanıyorum.

Kaynaklar

İstanbul’un Son Domuz Kasabı Lazari Kozmaoğlu: “Ne olursa olsun, biz bu ülkeyi çok sevdi.” 140journos (6 Eylül 2015).

Calouste Sarkis Gulbenkian. Calouste Gulbenkian Foundation (www.gulbenkian.pt).

“Bay Yüzde Beş’in gerçek hikayesi. Maral Dink, Agos (9 Ocak 2015).

Iraq, Sykes-Picot and Mr Five Percent. Ibrahim Al-Marashi, Al Jazeera (16 Mayıs 2016).

Organğin alamet-i farİKası

Canan Gündüz, canangunduz@gmail.com

Orsay müzesindeki bir Monet tablosu değil mevzu bahis. Şaşkınlıkla gözlerini soldan sağa kaydıran insanlar da empresyonizm arayışında değiller. Marketin yumurta reyonundaki farklı sloganlar karşısında kararsızlık yaşayan kişilerin duraksama anlarından bir kesite şahit oluyoruz sadece. Birilerinin ara ara ortaya atıp kaçtığı “daha sağlıklı yaşam” balonu ile baş etmeye çalışan toplum gerçekten de mağdur. Ballı zerdaçala gönöl vermesine rağmen bronşit ile karşıma çıkan hasta kadar da kırgın. “Ama üzülmeyin” deyip size sağlıklı yaşamın sırlarını veremeyeceğim maalesef (üzülmeyin tabii bu arada canım). Uğraşarak, deneyip yanılarak herkesin kendine özgü sağlıklı yaşam kılavuzunu oluşturabileceğini düşünmekteyim. Nitekim ben de henüz tamamlamış değilim.

Büyük bir maraz yaşamadan “doğal yaşam”ı ile 100’lü yaşlarına gelmiş tonton ninelerin bağışıklığına, sindirim sistemine ve akıl sağlığına sahip olabilmek için bir sürü para vererek bunca uğraşa girmek zorunda kalmamız ne kadar garip bir yandan. “Doğal yaşam”ımız olmuş olan bunca stres, radyasyon, hava kirliliği ve katkı maddeli ürünler içinde ise sağlıklı yaşamdan kastımız aslında ancak “detox” oluyor. Toksinlerimizin ne kadarından arınılsek kâr...

Sağlıklı beslenmeye çalışan kişinin marketteki bir durağı da mutlaka organik ürünler alanı oluyor. Buğdayından tatlısına her şeyin organik olanı çok sık ambalajlar içinde normalin birkaç katı fiyatına alınabiliyor. Doğal yollarla üretilen ve korunan organik ürünlerin standart olanlara oranla daha sağlıklı olduğu kesinlikle doğru. Diğer yandan marketlerdeki organik reyonlar, AVM’lerdeki spor salonu üyelikleri ve işe giderken arabada dinlenen klasik müzik playlistleri üzerinden sağlıklı yaşamaya çalışırken tüketim odaklı başka sektörlerin ve trendlerin parçası olunduğunun farkında olmak gerek. Sıkışık trafikle savaşıp, özel sektörün uzayan mesai saatlerinde hapsolür, diğer yandan pek çok başka ailesel ve özel uğraşlara yetismeye çalışırken kapsülleştirilerek sunulan sağlıklı yaşam paketlerinden başka alternatifin kalmamış olması da acı bir gerçek. Gerçi, belki de o kapsülün fitratında tüketici, mutsuz bir yaşam olduğundan insan o fanusun dışına çıkmak gibi bir seçenек olduğunu görmüyor da olabilir. Ah o çakralar!

Organik yaşam ise sadece yiyeceklerle sınırlı değil. Organik bebek giysileri, organik boyalarla üretilen giysiler, kozmetik malzemeleri gibi pek çok “ürün” mevcut. Sağlıklı yaşamaya ve beslenmeye çalışıp tüketim odaklı yaşamdan uzaklaşmaya çabalarırken, ticarete dönüştürölen hayvansal ürünlere karşı bir duruş da sıklıkla beraberinde geliyor. Diğer yandan, sırf PETA’nın “hayvansal ürün içeren kozmetik/hijyen ürünleri”ndeki

tüm o tanıdık markaları gördükten sonra bile çaresiz hissetmiş olarak; ‘vegan’ olmanın ne kadar zor olacağını hayal edemiyorum. Konumuz sağlık olduğuna göre, her ne kadar kendi felsefesine göre tutarlı olsa da, vegan olmanın sağlıklı olduğu mesajını da vermemek gerek. Zor daha doğrusu... Sağlıklı yaşamdan yola çıkıp girilen türlü patikalar sonucu başka şekillerde sağlıksız yaşamlara da varılabiliyor sanırım bazen.

“Bana iyi gelenin başkasına da iyi geleceğini düşündüm” mottosuyla işini bırakıp spiri-tüel alanlara yönelen kişilerin de yaygınlaştığını gözlemliyoruz. Hatta, gerçek idealizmin ve ‘challenge’ın mesleklerimizi ve hayatlarımızı “bize iyi gelecek” şekillere sokarak idame ettirmek olduğunu ve başka insanlara ilham vermek olduğunu düşünmeye başladım. Tabii ki nefret ederek çalıştığınız ve sizi iliklerinize kadar kemiren bir işi ya da ortamı sürdürmek idealizm değil, eziyet oluyor. Buna rağmen maddi zorunluluklar ya da yeni bir mücadele için gerekli motivasyonun olmaması nedeniyle insanların başka çıkar yolu olmayabiliyor.

Alışlagelmiş düşünme kalıplarımızı ve öğrenilmiş yaşama biçimlerimizi sorgulamak sanırım sağlıklı yaşama başlarken en temel adım. Bu noktada, gerçek ihtiyaçları sorgulamaya, tüketimi azaltmaya, yerel üreticileri desteklemeye, doğada daha çok vakit geçirerek yavaş yaşamaya başlarsak devamı kendiliğinden gelmiş gibi hissediyor insan. İzmir’de billboardlarda “Yavaş Yaşamı Destekleme Derneği”nin düşündürücü afişlerini de görmek mümkün. Ayrıca, sinik gibi algılanmak istemem ama; “ölüm-kalım” ve “açlık-tokluk” savaşlarının verildiği günümüzde daha sağlıklı yaşamayı ve beslenmeyi düşünmek bile bir lüks iken, bu düşünceleri hayata geçirmeyi de mütevası ve gerçek anlamda “doğal” yollarda yapmanın doğru olacağını vicdanen düşünmekteyim.

İstanbul ve zihinsel yaşam

Miray Özkan, mirayozkan@gmail.com

Çizim: Pınar Dönmez

Bir şeyler yazmak için her oturduğumda zihnimi toplamakta zorluk çekiyorum. İddia ediyorum bunun sorumlusu İstanbul'dur; ya da en azından sorumluluğun bir kısmı ondadır. Bulaşıcı ve kalıcı bir hastalık gibi İstanbul, eğer yeterince paranız varsa hayat boyu kendinizi tedavi ettirerek yaşayabilirsiniz. Spa, masaj, yoga, pilates, dans, tatil bunların hepsi çok iyi.

Ofisin camından bakıyorum E-5 otoyolu nehir gibi akıyor. Arabalar bir bütünün parçası olmaktan oldukça memnun, işe yarar hissetmenin gururuyla gülümseyerek süzülüyorlar. Her şey ne kadar normal...

Yaptığı işle samimi bir ilişki içinde olanlara gıpta ile yaklaşıyorum. Para kazanmak için yapmak istemediğim ya da belki de yapmaktan utandığım işleri zihnimi devreye

sokmadan ezberden kolayca yapabiliyor olmak, yapmak istediğime dair fikrim olan işleri ise yeterince iyi yapamıyorum diye buhranlar içinde ve dar zamanlarda yapmaya çalışmak bazen acıklı geliyor.

Sokakta yürürken ya da toplu taşımada herhangi bir şoförle kavga etmeden geçirdiğimiz günleri mutlu günler hanesine yazıyor musunuz siz de? Tatlı bir taksi yahut dolmuş şoförüyle uzun uzun “deli miyiz neyiz, ne yapıyoruz İstanbul’da” diyerek kakhaha attığımız günler de var. Ben yazıyorum.

Bazen Türkiye sınırları içinde bu kadar kalabalık bir şehrin nasıl işlediğini düşünüyorum. Vallahi bravo diyorum. Çoğu zaman, çoğumuz kazasız belasız evimize varıyoruz. Şöyle bir bakınca, insan şaşırıyor.

Beşiktaş vapurundan inince Dolmabahçe’de, elinde makineli tüfek taşıyan üniformalı adamları görünce siz de irkilmiyor musunuz? Böyle irkildiğim günlerden birinde, bomba taşıyor şüphesiyle bir genci yaraladılar mesela. Korkunç.

İnşaat meselesi ise büyük sıkıntı. Çok büyük. Bu konuda şaka kaldıramayacak durumdayım.

Siz yoksa akıl sağlığınızı korumak için mahalleden çıkmayanlardan mısınız? Ben değilim. Benim her gün 80 dakikam metro içinde, 40 dakikam da yaya yolculuk yaparak geçiyor. Bu bir yaşam tarzı, 80 dakika internetsiz ve telefonsuz. Metrobüse kıyasla adeta bir bayram havası. Eğer aklınız yerindeyse (vesveseye kapılmadıysanız ya da uyuklamıyorsanız) kitap okuyabilirsiniz mesela, müzik dinleyebilirsiniz. Şu sıralar, evlilik ve yarışma programlarının videolarını telefonlarına indirip izleyenler görüyorum. Büyük gelişme.

Peki siz nereye gitmeyi düşünüyorsunuz? Berlin, Amsterdam, New York, Tayland, Barselona, Sydney, Brüksel? Yoksa bir Ege sahillerinde bekliyorum şarkısı mı tutturdunuz? Kaz dağlarından sonra, Muğla da yükselişte.

Aynı inşaat konusu gibi, Dünya’nın durumuyla ilgili de şaka kaldıramayacak durumdayım. Pek çoğumuz ayarlarımızı yeniden yapılandırmaya çalışıyoruz. Belirsizlik, umutsuzluk, kaygı duygu durumumuza hakim olmaya başlıyor gibi. O kadar hızlı ve çok yönlü müdahale var ki yaşamımızın her yanına, nasıl nerden tepki vereceğimizi bilemeyecek durumdayız. Birbirine tahammül edemeyen, kendini korumak için hırçınlaşan, her an başına bir şey gelmesinden korkan zavallı yaratıklara mı dönüşüyoruz diye bazen dertleniyorum.

Gündelik yaşantımızda o kadar çok uyarıcı var ki, Simmel’in metropol yaşamının kır yaşamından farkını tanımlarken bahsettiği “blase” kavramını hatırlamamak elde değil. Simmel, bıkkınlık, usanmışlık ya da bezginlik diye Türkçe’ye çevirebileceğimiz “blase” tutumunu, 1903 yılında yazdığı *Metropol ve Zihinsel Yaşam* kitabında şöyle tanımlıyor:

“Duyuları aşırı derecede harekete geçiren bir yaşam insanı bıkkınlaştırır, çünkü sinirleri o kadar fazla uyarır ki, bir noktadan sonra herhangi bir tepki üretemez hale gelirler; böylece daha zararsız uyarıcılar bile, sıklıkları ve zıtlıkları nedeniyle sinirleri şiddetli tepkiler

vermeye zorlar, onları o kadar vahşice bir o yana bir bu yana savurur ki, arta kalan son kuvvetleri de tükenmiş olur, aynı ortam içindeyken yeni rezervlerin oluşmasına zaman tanımaz. Yeni uyaranlara gerekli enerji miktarı ile tepki gösterememe bıkkınlık tutumunu oluşturur. Bu, daha sakin ve değişmeyen ortamların mahsullerinden ziyade büyük şehirde yaşayan çocukların tamamında görülen bir özelliktir.”

Simmel'e göre “blase” tutumu, şeyler arasındaki farklara karşı duyarsızlıktır ve bu şeylerin anlamsız gelmesinden kaynaklanır. Bu anlamsızlık ve aynılığın sebebi de paranın tüm değerlerin tanımlayıcısı haline gelmiş olmasıdır. Paranın ve ticaretin dünyası, ürün çeşitliliğini arttırırken, yeni zevkler ve yeni ihtiyaçlar yaratmak ister. İnsan para ve kurumların egemenliğinde kendine ait en kişisel alanını koruyabilmek için farklı ve özgün bireyselliğini abartma eğilimi taşır. Bu aynı zamanda toplumsal işbölümünü de etkiler ve uzmanlaşma alanlarını ayrıştırır. Kişiler, bir yandan girdikleri işbölümü içinde büyük bir bütünün parçası haline gelirken, diğer yandan bireysel ve mesafeli canlılar olurlar. Dolayısıyla insan dediğimiz canlı, insan türünün bir üyesi olmak ile bağımsız ve eşsiz bir birey olma arasında gelip giden toplumsal kurgu içerisinde varolma çabası içindedir. Metropol de bu çatışmanın koşullarının oluştuğu alandır.

Yüz küsur yıl sonra Simmel'in sözlerine İstanbul'dan bakınca, yalnızca büyük ölçüde paranın hakimiyetindeki metropol yaşamının (ya da buna kapitalist şehir yaşamı diyelim) yarattığı yabancılaşmayı görmüyoruz. Kapitalizmin işine, emeğine, yaşam koşullarına, birbirine yabancılaşmış mahsulleri olduğumuz doğrudur. Fakat, küresel ekonomik ve siyasi krizlerin etkisiyle üzerimizde devletin artan çıplak baskısı o kadar yüklü ki, bıkkın ya da bezgin sözcükleri ruh halimizi tanımlamak için oldukça yetersiz kalıyor. Uyarın sayısı o kadar yükseldi ki, yalnızca sınırlarımız değil, kaslarımız da hareketsizleşiyor, bazen yataktan bile kalkamıyoruz.

Türkiye'nin her zaman ekonomik, siyasi kargaşalar içinde olduğunu biliyoruz. Bugün ise bütün kurumlarının darmadağın olduğunu, çıkar çatışmalarının içtiğimiz sudan soluduğumuz havaya kadar her şeyin içine sızdığını, konuşmaktan, düşünmekten ve öğrenmekten korkan bir topluma dönüştüğümüzü, dünyadaki tüm canlılar olarak birlikte yaşamaya ilişkin en basit duyarlılıkları bile kaybetmeye başladığımızı düşünüyorum. Bir de, Simmel olsa ne derdi diye düşünüyorum.

Bir yandan bizim yaşantımızı kısıtlayan ekonomik ve toplumsal baskı ile “kendi başımızın çaresine bakmaya”, evimizi, çocuklarımızın yaşamını, şehirdeki gündelik ilişkilerimizi ve aktivitelerimizi korumaya ya da yeniden düzenlemeye çalışıyoruz, diğer yandan bizim dışımızdaki insanların yaşamlarını takip edip, kendi duyarlılık ya da duyarsızlıklarımızı geliştiriyoruz. Bazılarımız bugün de işten atılmadık, bugün de gözaltına alınmadık, bugün de ölmedik diye buruk bir sevinç bile yaşıyor olabilir. Kimi zaman twitter uzayının içinde kendimizi kaybedip, üzüntüden öfkeye, kahkahadan ağlamaya, sağlıklı analizden delirmeye hızlı geçişler yapabiliyoruz. (Bu konuya arkadaşım İlknur'un geçenlerde Facebook'ta paylaştığı karikatür ile açıklık getirmek istiyorum.)

*My desire to be well-informed is currently
at odds with my desire to remain sane.*

“Bu aralar haberdar olma isteğimle akıl sağlığımı koruma isteğim çelişiyor.”

David Sipress, The New Yorker

Ne iyi gelebilir? Kapitalist metropol yaşantımızda bitkinlik ve usanmışlıktan çıkmak için neler yapılabilir? Anarşistlerin dediği gibi kurtuluşu şimdi ve burada bireysel özgürlükte aramak için sistem dışı işbirliği ve örgütlenme modelleri oluşturmak bir yaklaşım olabilir.¹ Çocuk bakımı kooperatifleri, sokak partileri, bahçecilik dersleri, eğitim ağları, toplum mutfakları, bağımsız kolektifler, işgaller, geri-dönüşüm faaliyetleri, korsan dosya paylaşımları, araç-gereç-eşya paylaşımları, kiracı dernekleri gibi toplumsal düzenin dışında ve sistem dışı etkinliklerin özgürleştiriciliği ve bilinmeyen bir gelecekte olabilecek değişimlerin şimdiden üretimi ve örgütlenmesine dair çabalar önemli.² Fakat Harvey’in dediği gibi bireysel anlam arayışlarımız ne kadar kıymetli olsa da, şimdikinden farklı bir birlikte yaşam kurgusu için yeterli görünmüyor.³ (Bu konularda Springer ve Harvey’in alıntı yaptığım makalelerdeki tartışmalarını okumanızı şiddetle tavsiye ederim. Burada değinemeyeceğim kadar uzun ve kapsamlı bir tartışma.)

Kendi zihinsel yaşamımızın sorumluluğunu İstanbul’a atıp, keyfimize bakmaya çalışmak, mümkünse başka bir şehre ya da ülkeye gitmek belki biraz rahatlatıcı olabilir. Fakat bu şehir ya da bu ülke arkandan gelir mi, kesin gelir.

Bunun dışında, her bir güne sabırla uyanmak, yapacak şeyler olduğuna inanmak, her ne yapmak, her ne konuyla ilgilenmek istiyorsak ona devam etmek, her şeye rağmen eğlenmek, gezmek, dans etmek, kendimize iyi bakmak, çevremizdekilere destek olmak, barışa sahip çıkmak, adaletsizlikler için mücadele etmek, birbirimizin yanında güvende hissedebileceğimiz alanlar yaratmak gibi şeyler geliyor aklıma. Hiçbir şey yapamıyorsa mesela, kendi içinde bulunduğumuz avantajlı konumları sorgulamakla başlayabiliriz sanki. En kötü ihtimalle hem biraz özgürleşmiş hem de biraz diğer canlılarla yakınlaşmış oluruz.

1 Springer, Simon. 2016 “Radikal bir Coğrafya Neden Anarşist Olmak Zorundadır?”, (Çev: Erkal Ünal) Cogito , Sayı: 84 , s. 79

2 Springer, Simon. 2016, “Radikal bir Coğrafya Neden Anarşist Olmak Zorundadır?”, (Çev: Erkal Ünal) Cogito , Sayı: 84 , s. 79

3 Harvey, David. 2016, “”Dinle Anarşist!” Simon Springer’in “Radikal bir Coğrafya Neden Anarşist Olmak Zorundadır?” Makalesine Kişisel Bir Yanıt”, (Çev: Aylin Onacak) Cogito , Sayı: 84

Anadolu'da bir ada: Eskişehir

Ercan Denk, *ercandenk@hotmail.com*

Unutulmaz bir hayal kırıklığıydı. Öyle ki, “Nevşehir’in gözünü seveyim” kendiliğinden dilimden dökülmüştü. “Yaşamaya değil, okumaya geldin” diye kendimi sakinleştiriyor, yoldayken heyecanıma yenik düşen uykumun ağırlığını hissediyordum. Otogardan otobüs durağına kadarki on dakikalık yolda gördüklerim bana, kasaba irisi bir yerde dört yılımı geçireceğimi söylüyordu. Otobüse bindikten sonra toplanıp, adı hiç hatırlanmayan bir hafiyeyi birinin hafiyeden sayması, ona iş vermesi ve o hafiyenin de, işe koyulup titizlikle ipuçları toplamaya girişmesi edasında, şehirde şehir izi aramaya koyuldum. Birkaç küçük emareye rastladıktan hemen sonra, otobüs, tren yolundan geçti. Yunus Emre Kampüsü’ne kadarki bölümde gördüğüm manzara ile resmen koltuğa yığıldım. “Köhnşehir” ağır kaçmasın diye “Eskişehir” demişler, dedim; can çekişen birinin son sözleriyim gibi. Yirmi dört yıl olmuş.

Üniversiteyi bitirmeye yakın, burada kalmak için direnirken bulmuştum kendimi. Henüz dekorda kayda değer bir değişiklik olmamıştı ama, dekora da pek bakmıyordum. Ara ara gözüm kaydığında, çok sevdiğim birinin perişanlığını yeniden fark eder gibi, çaresiz hüzünleniyordum sadece. İlk kolayca vazgeçilebilir olduğunu gösteren şehir, nasıl olduğunu tam da anlamadan ve hiç acele etmeden, sahiplendiğim bir mekana dönüşmüştü. Okul bittikten sonraki yaz dönemini iş arayarak geçirdim. Eylül sonunda da master sınavı vardı. Tutunduğum bu iki dalın da kırılmasıyla, Eskişehir’de kalmaya yetecek bahanelerim tükendi. Kayıtsızlığı ile beni kendine bağlayan şehir “gitme” diyecek de değildi. Ayrıldıktan tam beş gün sonra, kollarını açtı ve “dön” dedi, “iş var.” Koşarak bile gelebilirdim.

Zamanında, zamanın şartları gereği kağnılarla, at arabalarıyla gelmiş insanlar; Kırım’dan, Romanya’dan, Bulgaristan’dan, Arnavutluk’tan... Hemen hemen Cumhuriyet’le akran Eskişehir’e yanlarına çocuklarını, çıkınlarına zanaatlarını, yüreklerine umutlarını koyarak gelmişler. Tercihen ya da mecburen gelmişler. Öz be öz Eskişehirli Manavlar’a mesafeli olduklarını hissettirecek kadar uzak, aynı şehirde yaşadıklarını unutturmayacak kadar yakın yerlere ev bark yapmışlar. Hem şehre, hem hayata tutunmak için çalışmışlar. Anadolu’nun çeşitli yerlerinden gelenler de olmuş, yeni başlangıçlar için. Tabii, taşra ortalamasına yakışmayacak çoklukta öğrenci de gelmiş, Eskişehir’e. Bir anlamda duyan gelmiş. Gelenlerin büyük çoğunluğu kök salmış, yalnızca öğrenci kısmının pek azı hayatını burada devam ettirmiş. O cenahta da sürekli bir hareketlilik olduğundan öğrenci, şehrin doğal parçası bilinmiş. Hasılı Eskişehir, geliş hikayeleri ile

yoğrulmuş.

Malum, geliş demek, diğeri yanıyla da gidiş demektir ve bir şekilde giden, yine gidebilir. Soğuu adamakıllı soğuk, binaları birbirine yapışık, sokakları daracık, çeşmesinden akan su bile içilmeyen bu şehirde insanlar neden kalıcı olmuş? Ercan, bir kez de askere giderken ayrıldığı şehre, yine yüzünde güller açarak ve bir daha ayrılmamak üzere neden dönmüş, dersiniz?

Eskişehir'i cazip kılan ulaşım kolaylığı, Ankara ve İstanbul'a yakınlığı değildir. Doğal termal tesislerinin varlığı ve çokluğu da değildir. Ortasından nehir geçmesi de -ki ne kadar rehabilite edilirse edilsin Porsuk pistir- değildir. Sonradan kondurulan şatolu, korsan gemili, şelaleli parkları -ki, plajı olanı bile var!- da hoş, kenar süslerinden ibarettir yalnızca. Tren geçidini geçer geçmez berbat görüntüsü ile sizi karşılayan sebze halinin oradan kaldırılıp, yerine gençlik/kültür merkezi yapılması da şehrin dekorunda ciddi bir yenilenmeye gidileceğinin sinyalinin vermiştir ama, takdir edersiniz ki bu da, bir şehri yaşanır kılmak için yetersizdir. Geçit ile Yunus Emre arasındaki bölgenin tamamen dönüşmesi de sadece, hayret vericidir. Sonradan imara açılan yerlerdeki kentleşme de, zamanındaki çarpık şehirleşmenin kabul edildiğinin ve aynı hataya yeniden düşülmeyeceğinin garantisidir. Yılmaz Büyükerşen'in kararlılığı ile restore edilen Odunpazarı Evleri, yine kendi imzasını taşıyan Balmumu Müzesi ve az önce bahsettiğim 'orijinal' parkları da Eskişehir'i ilginç bir biçimde yerli turist için cazip kılmıştır, o kadar!

Eskişehir'i Eskişehir yapan, insanıdır. İnsanın, insan çeşitliliğini, kelimenin tam anlamıyla zenginlik olarak gören bakış açısı ve her daim o doğrultuda davranmaktan ve yaşamaktan vazgeçmeyişidir. Eskişehir'de, başkalarına zarar vermediğı sürece, herkes eşit ve özgürdür. Nazım'ın "yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşesine" hülyasının hayat bulduğu şehirdir, Eskişehir. Herkes kendi meşrebince yaşar gider. Özellikle Adalar'da dikkat çeken yelpaze, yüzünüze tatlı bir esinti bırakır her zaman. Bildiri dağıtan gençler de oradadır, horon tepenler de. Eşiyle çocuğu ile gezintiye çıkanları da görürsünüz, sanatını icra edip para kazanmanın yoluna bakan sokak sanatçılarını da. Porsuk'un kenarında ikişerli-üçerli gruplar halinde ve birbirlerine üçer-dörder adım mesafede çekirdek, gazoz, çay, bira eşliğinde eğlenenler de vardır, bir kafede oturup gelen geçeni seyreden de. Hepsi de iç içedir ve hepsi de apayrıdır.

Gece tek başına sokakta olan genç kızın/kadının korkmasına gerek yoktur burada. Hiç endişelenmeden, çocuğunuzu tek başına bir yerlere gönderebilirsiniz. Ramazan ayında çay bahçesinde oturup çay-sigara içen türbanlı bir kadın gördüğünüzde şaşırmazsınız. Tatar bir çift de görebilirsiniz, bir Tatar-bir Muhacir çift de, bir Tatar-bir Manav çift de... Allah sizi inandırsın, bir Tatar-bir Nevşehirli çift görmek de mümkündür Eskişehir'de. Hatta bir Kazakistanlı ve bir Adanalı çift bile. Seksenine merdiven dayamış ve mecburiyetten değil, bariz sevdiğinden el ele gezen bir çift gördüğünüzde ise, hayranlıkla gülümersiniz.

Eskişehir, fevkalâde steril bir ortam da değildir, elbet. Poşete bir-iki çürük elma sıkıştı-

ran manava, yeşil yanar yanmaz kornaya abanan sürücüye, öğrenciye ederinden pahalı ev kiralamaya çalışan ev sahibine burada da rastlayabilirsiniz. Galatasaray, Fenerbahçe veya Beşiktaş taraftarı iseniz, takımınız şampiyon olduğunda kutlamaya çıkmanız nahoş sonuçlar doğurabilir. Gün gelir, dünyanın hiçbir yerinde yaşanmasını istemeyeceğiniz Ali İsmail Korkmaz vakası da yaşanır. Sonra şehrin utancını hisseder ve o utancı sahiplenirsiniz. Can yakıcı bu olayın tekrarlanmayacak bir istisna olduğunda teselli ararsınız.

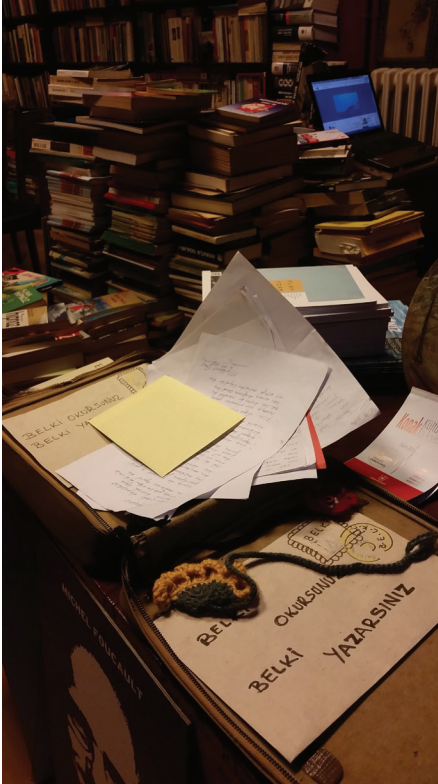
Ezcümle, sürekli kendini yenileyen canlı bir organizmadır, Eskişehir. Her kimliği kapsayan koca bir şemsiyedir. Renklerden ebemkuşağıdır. Eskişehir'e sık gelip giden ve henüz burada yerleşik hayata geçmeyen bir arkadaşımın ifadesiyle, "Güzel olan birçok şeyin aynı anda farklı kazanlarda piştiği ve pişen tüm yemeklerin hızlıca servis edildiği bir mutfak gibidir, Eskişehir. Tüm kokular birbirine karışmıştır ama, her kokuyu tek başına duymak da mümkündür." Tatlıyı da ben söyleyeyim o vakit: Aşure. Eskişehir, aşure gibidir.

Anadolu'da bir ada gibidir, Eskişehir. Ama tam da bir ada değildir. Buraya da cenazeler gelir ve onlara burada da, cılız homurtular dışında, gür sesle 'şehit' denir.

Belki bir röportajdır...

Canan Gündüz, canangunduz@gmail.com

İzmir’de “Belki okursun, belki yazarsın” isimli gönüllü okur-yazar projesini yürüten Belki Kitabevi’ndeyiz. Yazarların el yazılarıyla oluşturdukları yazılar (hikaye, şiir, deneme, mektup vb) tek nüsha olarak okur ile proje dahilinde buluşuyor. Belki Kitabevi’ni Harun Doğruçeken ile beraber işleten Özgür Madak ile proje, okumak ve yazmak üzerine biraz konuştuk.

Projedeki ilham kaynağı olan Oğuz Atay’ın “Demiryolu hikayecileri” hikayesindeki seyyar hikayecilerin sizin için önemi nedir?

Tek bir kişi için tek bir nüsha olarak üretilen bir hikayenin söz konusu olması yazar ve okur arasında özel bir bağ oluşturmaktadır. Aynı zamanda merak uyandırıcı. Biz de burdan yola çıktık. Okurlarla yazarların bir diyalog kurmaları da güzel olur. Projeye yansıyan kısmı yanı sıra hikayenin taşıdığı farklı mesajlar da mevcut tabii ki.

Projenin okumayı teşvik eden projelerden farklı olarak yazmayı teşvik ettiğini söyleyebilir miyiz?

“Yazmak ontolojik farkındalığın en hacimli halidir” der Kültür Neşriyat Yayınevi motosunda. İnsan güzel metinler okudukça yazmaktan vazgeçebiliyor da, bende olduğu gibi. Yazmak aynı zamanda çok değerli, bir o kadar da zahmetli ve çileli bir uğraş. Keza önce çok okumak şart.

Oğuz Atay’ın hikayesindeki gibi projede okurun sürecin içinde olması, okura bir

takım sorumlulukları olduğunu hatırlatıyor sanki. Okurun sorumlulukları sizce nedir ve nasıl iyi bir okur olunur?

İnsan kendisiyle sürekli tanışan bir varlık. Tanışmak ve tanıma denen şey biten bir şey değil, bir süreç. Okumak da bu anlamda kendini tanımaya katkı sağlıyor, yaşadıklarını ve yaşamadıklarını görmeye izin veriyor. Dolayısıyla süreç okudukça ve kendini tanıdıkça hep işler, bitmez.

Demiryolu Hikayecileri’nde hikayeler tüm zor koşullara rağmen daktilo ile yazılıyor. Bilgisayar çağında olmamıza rağmen siz ise projede “el yazısı”nı tercih ediyorsunuz. Burda yazıya karakteri yansıtmak mı hedefleniyor?

Daha önce bahsettiğim gibi yazmak zahmetli ve çileli bir eylem. Ve bu, kafa boyutunun ötesinde fiziksel olarak, bedensel olarak da geçerli. Bu anlamda el yazısı daha çekici geliyor.

İzmir dışından katılıma da açık mı projeniz? Size nasıl ulaşıyorlar?

Tabii ki açık. Kargo ya da e-mail (belkikitavebi@gmail.com) yoluyla ulaşabilirler. O noktada el yazısı şartını kaldırabiliyoruz ama el yazısı olması tabii ki çok daha anlamlı ona sahip olacak kişi için.

Belki ismi size ne ifade ediyor? Bana “tüm belirsizliklere rağmen umut barındırma” açısından anlamlı gelmiştir.

Bizim yapmak istediğimiz şeyleri temsil ediyor aslında. Belki kitavebi, belki sanat gale-risi, belki yayınevi gibi. Bizim tek amacımız kitap alıp satmak değildi. İlerde büyüye-birsek burayı bir kültür mekanı haline getirmek, sergilere ev sahipliği yapmak, kendimize alan açmak istiyoruz. Bir de ayrıca belki kitavevidir, belki de değildir...

Bence şiir, ya sence?

Ahmet Aral, aralabmt@gmail.com

Sonbahar hepimizi kışa hazırladıktan sonra misyonunu tamamlayarak uzaklaşıyor. Yaz günlerinin etrafta dolaşan ayarsız enerjisi yerini sakinliğe bırakıyor. Toprak yaprak biriktirirken, duygular da daha sık buluşmaya başlamıyorlar mı sanki? Yoksa sadece şiir adamlarına mı has bu durum, aylarca başıboş gezen onlarcası bir araya gelip birkaç güzel adamın zihnine park ediyorlar gibi geliyor mu size de? Âşık Veysel en güzel şiirlerini sonbaharda yazmış, sonbaharın en güzel Kasım'ında da aramızdan ayrılmış, el vermeyi unutmadan ama Mahsuni'ye, aynı ayın, yeni aşığına. Ve şiirler hiç susmamış, sakin, seven, toprak kokulu.

Şiire haksızlık yaparak yetişen bir kuşağın parçası olduğuma inanırım. İsteyerek bir zarar vermediysem de aksi durumun beni aklamayacağını biliyorum. Neden mi? Epey-cemiz sadece birkaç popüler şiirin en çok bilinen dizelerini lazım gelen yerde gediğine oturtmak için köşede bekletiyoruz ya, işte bu yüzden. Neyse ki son yıllarda izlediğimiz saygı duruşuna katılanların sayısı artmaya devam ediyor. Bu duruma mesnet olan sürekli yayın araçlarını sempatiyle selamlamak istiyorum bu vesileyle de. İki yaşını yeni dolduran *Kafa* dergisi (www.kafadergi.com) bence içeriğinin tamamına yakınıyla okunmaya değerken, Şair Kafası bölümünü şenlendiren Ataol Behramoğlu'nun düzenli öğreticiliği ve tavsiyeleri şiir hakkında sürekli beslenebilmemizi sağlıyor. Şiire ve şaire neden haksızlık yaptığımızı düşündüğümü Ataol Behramoğlu'nun *Kafa*'nın 26. sayısındaki yazısından bir alıntıyla ifade etmeye çalışayım:

“Bir şaire yapılabilecek en büyük haksızlıklardan biri onu çok ünlenmiş tek bir şiiriyle tanımak ve tanıtmaktır. Cahit Sıtkı Tarancı bu haksızlığa uğramış şairlerden akla ilk gelebilecek olandır. Pek çok şiir okuru onu bir tek ‘Otuz Beş Yaş’ şiiriyle tanır ya da anımsar. ‘Otuz Beş Yaş’ kötü bir şiir mi? Değil kuşkusuz. Fakat Cahit Sıtkı gibi bir şairi tek bir şiiriyle, hele bu şiirle tanıyıp tanımlamak iki kat haksızlıktır. Çünkü Cahit Sıtkı, sanıldığı ve gösterilmek istendiği gibi bir ölüm şairi değil, tam tersine, yaşama sevinci şairidir. Hatta öylesine güçlü bir yaşama sevinci ki, bir gün bu yaşamdan kopacak olmak onu derin kederlere sürükler. ‘Otuz Beş Yaş’ bu kederin şiiridir.” (Behramoğlu, 2016)

Bu çerçeve ile bakıldığında örneklerin çoğaltılabildiğini göreceksiniz. “Bir şiiri anlamak için, ister az, ister çok tanınsın, şairine empati yapmalı” çıktısını cebimize koyalım burada. Çünkü duyguları derli toplu ifade etmenin en kısa yollarındandır şiirler. Belki de en zoru kimimize göre. Bu özelliğindendir ki şairin bir yaprağın daldan toprağa düşerkenki yolculuğunu dizeleriyle resmedivermesi ve buluşup kaynaşan duygularını kelimelere işlemesi çok bilinen bir şiire dönüşmez çok zaman. Çünkü anlatabildiği,

“Anlaşılabilmek Cetveli”nde her zaman “nl şair”e denk gelmez. Ya da bazen anlaşılabilmeye ömrü yetmez şairin. Orhan Veli de bu kervanın yolcularındandı. Orhan Veli (1914-1950), 10 Kasım 1950 günü bir haftalığına geldiği Ankara’da belediyenin kazdığı bir çukura der ve baından hafifçe yaralanır, iki gün sonra da İstanbul’a döner. 14 Kasım günü bir arkadaşının evinde öğle yemeği yerken fenalık geçirir, aynı akam sekizde komaya girer ve gece 23.20’de komadan çıkmayarak hayata veda eder. Lisedeki edebiyat hocası Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Veli’yi hastanede ziyaret etme fırsatı bulduğunda bu olayı şöyle anlatmıştır:

“Daha orta mektebin birinci sınıfında talebem olan Orhan’ı Cerrahpaşa Hastanesi’nde son defa oksijen çadırının altında yarı çıplak, güçlükle nefes alır ve o kadar güzel hayalleri yakaladığı dünyamızı yalnız akı görünen gözlerinden boanırken gördüğüm günü hiçbir zaman unutamam. iirimize tatlı anlaşmazlığı ve lezzeti getiren zekâ, kendisi olmaktan çıkmıştı.” Ve u dizelerin sahibi ve daha onlarcasının mucidi Orhan Veli, 36 yaında, İstanbul’u son bir kez daha dinlemeden uzaklaşır aramızdan:

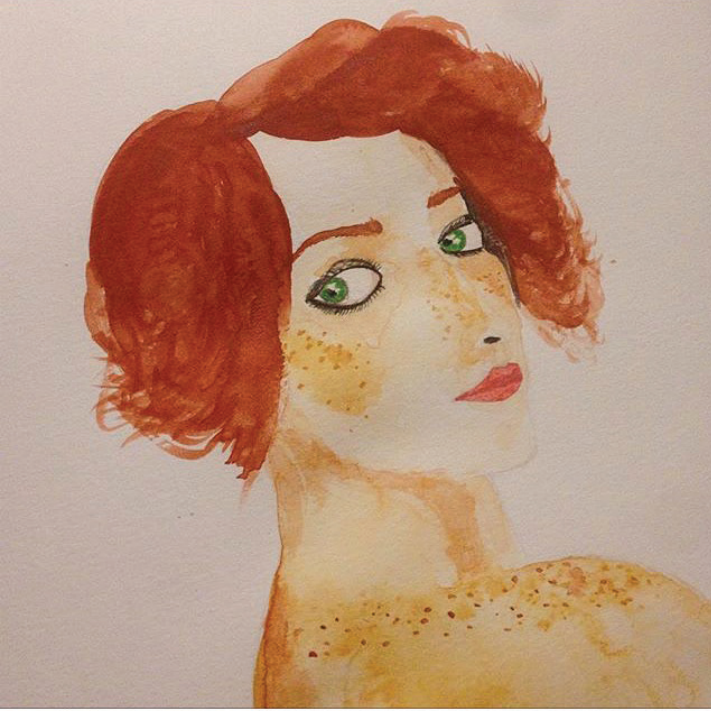
...

İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalıarı
Cıvıl cıvıl Mahmutpaa
Güvercin dolu avlular
eki sesleri geliyor doklardan
Güzelim bahar rüzgârında ter kokuları;
İstanbul’u dinliyorum, gözlerim kapalı.

...

En kabadayı edebiyat derslerimin geçtiği lise yıllarımı hatırlamaya çalışıyorum. Ne kadar az ciddiye almıız bu adamları. “Bize de sevdiren mi oldu sanki?” savunmasına itirazım yok, ben burada sadece sorulara ve eleştirilere kendimden balıyorum. Çünkü bana sadece bunun faydası var biliyorum. Bu yüzden balığımı bir daha atıyorum: Benim iirim, ya seninki?

Oldukça sevimsiz geçen u günlerde, bağırdığımız ama sesimizi duyuramadığımız bir çukurdan bakar gibiyiz umudun arkasından. İçinde bulunduğumuz cehalet çukuru hibirimizi ayırt etmeden kapanacak üstümüze. Birbirimizin yerine okuyarak, çalışarak ya da yazarak aabileceğimiz bir duvar değil maalesef bu. İyilik cüzzamlı bir kız gibi saklanıyor, hiçbirimize bulamıyor ama oradan hepimizi izliyor gibi. Buralara kadar okuyan gözleri hayal edince yazara Cahit Sıtkı muamelesi yapmayınız diye ekleyesim geldi uraya. Çünkü o, sonbaharın buluturduğu tüm duyguları, iyilik için umutla dize- lere dökmeye meylediyor tüm çabasıyla:

Çizim: Nevin Öztürk - Instagram: @paperboatart

GEL İYİLİK

Yine yaktun, çıkagelmedin bugün de
Duyduk, Gördük
Kim vurduya gittin
Yine sesimiz çıkmadı
Katıla katıla sustuk hatta
Bir memleket hasretinde
Işıklar altında
Dalgaların sırtında
Bekliyoruz;
Hala, Yine, Rağmen,
Bir sabah çal kapıyı gel,
Gel iyilik uzun etme sen de artık

Kız çocukları sordu seni,
Ellerinde duvak
Yaşıtlarıyla parmak sayarken
Karşılaşınca,
Gece kâbuslar içinde bir adamla
Çağırdılar seni;
Susarak, çığlık çığlığa, kan kırmızı
Beklediler
Ama hiç küsmeden
Gel artık
Dün geçti,
Bugüne, Yarınlara gel
Gel iyilik uzun etme sen de artık

Paterson: Sıradanlığın şiirsel hali

Canan Gündüz, canangunduz@ gmail.com

Hayatını düzene sokmak isterken sıkıcı bir rutine dönmesinden şikayetçi olan sen; neydi yanlış olan?

Düzen kötü bir şeymiş gibi lanse edilirken biraz ayıp ediliyordu sanki. Diğer yandan, rutin dışındaki olağan dışı her şey de düzensiz olmak zorundaymış gibi anlaşıl-maktaydı. Halbuki hepimizin meşhur isyanıydı “Odam dağınık olabilir ama kendi içinde düzenli-ydi anne. Her şeyi üst üste koymak nasıl bir temizlik anlayışıdır?”lar. Düzen kaçınılmazdı ve en dağınık insanın bile karışık da olsa bir düzeni vardı. Aslında düzensiz olarak tanımladığımız, bunun sadece dışavurumu olan karışıklıktı ve esas farkı yaratan algılarımızdaki değişkenliklerdi.

“Evlilik hayatında mutluluğun 15 sırrı” başlıklı akıllara zarar sosyal medya paylaşımları canlandı birden gözümde. İki kişilik yeni bir düzeni sıkıcı bir rutine bağlamamak ve heyecanı sürdürmek nasıl mümkün olur? Tabii ki de sır küçük sürprizlerin yapılmasın-daydı! Ama, aslında kastettiğim tam olarak bu değildi.

Jim Jarmusch’un yönettiği, Cannes film festivalinde yarışan ve Filmekimi kapsamında gösterime girmiş olan *Paterson* filmi de hayatın ve ilişkilerin rutinine ve aynı zaman-da da sırrına dair masal tadında bir film. Başroldeki Paterson (Adam Driver), New Jersey’in Paterson şehrinde otobüs şoförlüğü yapmaktadır. Bu arada Paterson isim ortaklığı kadar Adam Driver’ın “driver”ı canlandırıyor olması da oldukça ilginç! Pater-son, her sabah alarmsız neredeyse aynı saatte uyanır, aynı kahvaltıyı eder, kullandığı

23 numaralı otobüs ile aynı güzergahlardan geçer, öğleyin eşinin hazırladığı yemeği aynı manzaralı yerde yer, akşam aynı saatte eve gelir, köpeği yürüyüşe çıkartıp bir bira içtiği aynı bara gider. Gizli bir defteri vardır zamansal ve mekansal ritüeller üzerinden ilk bakışta gülünç bulunabilecek somut şiirlerini yazdığı. Halbuki, “Nesnelerin kendi içinde olandan başka bir fikir, bir gerçek yoktur” diyen ve Paterson isimli bir şiir kitabı bulunan modernist şair William Carlos Williams’ı örnek almaktadır. Rutinden şikayetçi değildir aslında, hatta Paterson’da kalarak bunu seçmiştir sanki. Kendisinin nefret ettiğini itiraf ettiği ve duygularının karşılıklı olduğunu bildiği köpekleriyle olan rutinini bile bozmaz. Gene de şiirler, doğa, yolcuların diyalogları ve eşinin sürprizleri ile rutinin dışına küçük kaçamaklar yapmaktan zevk almaktadır. Eşi ise, her güne farklı heyecanlarla, yeni hayallerle başlar. Kek satarak zengin olma, çalmayı bilmediği yeni gitarı ile bir star olma, siyah-beyaz renkli geometrik desen hakimiyetindeki tarzı ile moda ikonu olma gibi hayalleri vardır. Eşi ikiz bebek gördüğü rüyasını anlattıktan sonra Paterson’ın algıda seçiciliği arttığından şehirdeki ikizleri fark etmeye başlar. Hayatı rutinine rağmen eğlenceli kılan şey de belki de basit gözükən şeylerin altındaki derinliği kendi yöntemlerimizle (şiir, müzik, sinema, edebiyat ya da ilham veren birisi ile sohbet vs) keşfetmekten ve ilham verecek doğru insanları bulabilmekten geçmektedir. Paterson da, hem eşi, hem de şiir ve Paterson sevgisi üzerinden karşılaştığı insanlar düşünülürse bu açıdan şanslıdır. Basit yaşamak kendisini basit kılmamaktadır.

Çift, çok farklı kişiliklere sahip olmalarına rağmen birbirlerine derin bir sevgi ve saygı duymakta ve birbirlerinin seçimlerini maddi manevi desteklemektedirler. Jim Jarmusch filmlerinin ilişkiler üzerinden düğümler ve çözümler üreten klasik bir örgü izlememesini seviyorum. *Only Lovers Left Alive*’da da, *Paterson*’da da sevginin mutlaklığını görmek beni sevindirdi. Hayatımız gününbirlik küçük zaferler ve yenilgiler ile rutinini sürdürürken bir yanda sarsılmaz mutlak bir sevginin hep devam ediyor olma fikri insanı iyi hissettiriyor. *Coffee and Cigarettes*’ten aklıma kazınmış olan siyah beyaz karolar ve satranç göndermeleri ile de Jim Jarmusch hayranlarına göz kırpmıyor sanki. Bar panosundaki Iggy Pop haberi ile de keza Iggy Pop’un grubu Stooges’ın konu olduğu yeni belgeseline gene bir gönderme mevcut. Aynı zamanda diyaloglar ve davranış biçimleri üzerinden Wes Anderson’a ve ünlü şairlere atıflar da bulunabilir. Ciddi bir sorun yaratmayan ufak birkaç kriz dışında rutin bir hayatı konu alan filmi destikçe barındırdığı semboller keşfetmek de filmin mesajı ile uyuyor.

Kendimizi güvende hissettiğimiz alanlar ve rahatça kurabildiğimiz cümleler gitgide azalır ve otobüs şöförlerinin de sıklıkla bir parçası olduğu toplumsal paranoya hüküm sürerken, bir otobüs şöförünün sade ve rahatlatıcı hikayesi *Paterson*, sizlere de rüzgarındaki melodisiyle iyi gelecektir bence...

“Ve rüzgâr,
önceki gibi, kusursuzca çalar
alaycı müziğini.”
Ocak -William Carlos Williams

Söz vermiştin bana!

Irmak Akman, irmak@de-da-dergi.com

“Mutluyken söz, kızırken cevap, üzgünken karar verme.”

Geçinilmesi zor bir insanım. Benim dünyamda, yapılacağı söylenen şey, çok büyük bir mazeretiniz yoksa eninde sonunda yapılır. Pek çok durumda geç kaldığım doğrudur ama endişelenmeyin, geç de olsa yaparım. Hatta bazen insanın hayatını, keyfi yerindeyken verdiği ve çıkartacağı işi aslında asla öngöremediği sözleri yerine getirmeye çalışmakla geçirdiğini düşünüyorum. Bunda da çok yerinilecek bir yan göremiyorum. O sözleri vermek zorunda değildiniz. (Belki onları yerine getirmenin ne kadar zor olduğunu öngöremezsiniz, ama insanın önem verdiği şeyler ve kişiler için zorluklara katlanma potansiyeli de bayağı yüksek, o yüzden bu mazeret sayılmaz.) Bir sözü verdiyseniz de tutmanız iyi olur; hem verdiğiniz sözleri tutarken bir bakmışsınız bir çocuk büyüttmüşsünüz (çocuk yapmak da onu doğru düzgün yetiştireceğinize dair verilmiş bir sözdür), kariyer yapmışsınız, borcunuzu ödeyip bir ev sahibi olmuşsunuz (borç alırken gene de dikkat etmeniz iyi olur), karınız kocanız sevgiliniz eşiniz dostunuz sizi düzgün bir insan bilmiş...

Sözünüzü tutmazsanız bir yaptırıma uğrayacağınız için tuttuğunuz sözlerin pek bir değeri yok. En kıymetlileri, sözünüzü tutmazsanız da başınıza hiçbir şey gelmeyeceğini bildiğiniz halde tuttuğunuz sözler. Yani bir prensip olarak verilen sözün tutulması gerektiğini düşünüyorum, ama prensipleri küçümseyenler için bu prensibin arkasındaki mantığı da açıklayayım: Bir kişiye bir söz verdiyseniz, onda oluşturduğunuz beklentinin boyutunu bilemezsiniz. Facebook'ta 100 kişinin davet edildiği bir partiye geleceğinizi de söylemiş olabilirsiniz (ve burada tabii ki “geleceğime söz veriyorum!” demediniz, sadece “Evet” kutucuğuna tıkladınız ama bu da bir sözdür sonuçta), sadece beş kişinin davet edildiği bir ev partisine gideceğinizi söylemiş de olabilirsiniz. Tabii ki sizi evine çağıran arkadaşınızı zahmete sokacağınızı bildiğiniz için ikincisinin, birincisinden daha önemli bir söz olduğunu varsayabilirsiniz. Ama 100 kişiyi davet eden arkadaşınız, belki de en çok sizi göreceğine seviniyordu. Tamam bunu nereden bileceksiniz ama belki de çekingen bir insan. (Bir araştırma, insanların arkadaş bildiklerinin yarısının kendilerini arkadaştan saymadığını saptamış. Yani sizin önem vermediğiniz birisi sizi arkadaşı biliyor olabilir!) O Facebook kutucuğunu Evet'ten Hayır'a değiştiriverin. Daha da iyisi, mesaj atarak ya da arayarak gelemeyeceğinizi haber verin.

Söz verdiyseniz tutmanız gerekir. Eğer sözünüzü tutmak çok zor geliyorsa, ama zor gelmesi dışında bir mazeretiniz yoksa, yine de tutmanız gerekir. Bu, size bir daha

söz verirken dikkatli olmanız gerektiğini öğretir. Kendi sınırlarınızı, verdiğiniz sözü tutmanın size ne kadar zor geldiğini ve o sözü verdiğiniz arkadaşınıza ne kadar değer verdiğinizi öğrenmenizi sağlar. Eğer o sözü yerine getirmek size çok zor geldiyse, bir daha o arkadaşınızın ricalarını kibarca reddedersiniz, olur biter. Özellikle çocuğum olduktan sonra zamanım o kadar kıymetli hale geldi ki, rahatça hayır diyorum.

Eğer sözünüzü tutmanızı engelleyen ciddi bir mazeretiniz varsa, o mazeret ortaya çıktığı anda söz verdiğiniz kişiyi arayıp bilgi vermeniz gerekir. Eğer “dur daha iyi bir seçenek çıkmazsa buna giderim” diyerekten, pek gitmeye hevesli olmadığınız halde son dakikaya kadar haber de vermiyorsanız, bu sizin çıkarıcı ve ikiyüzlü bir insan olduğunuzu gösterir. İnşallah sizi davet eden arkadaşınız da sizin bu yüzünüzü bu vesileyle görür de sizin için kılını bile kıpırdatmaması gerektiğini anlar. (Gerçi arkadaşınızla ilişkiniz karşılıklı olarak bu düzeydeyse, yani o da sizinle sadece daha iyi bir seçenek bulamadığında vakit geçiriyorsa sorun yok.) Eğer haber vermeye üşendiğiniz için haber vermiyorsanız ya da ölü taklidi yaparsanız yokluğunuzun fark edilmeyeceğini düşünüyorsanız iyi şanslar! Hem sözünü tutmayan, hem de haber vermeyen arkadaşlarımı hemen “ne olduğu tanımlanamayan varlık” kategorisine indiriyorum. Çünkü bu davranış sözü tutmaktan da öte, verdiği sözü ve söz verdiği kişiyi yok saymak anlamına geliyor. Tabii ki içimden onları arayıp sözlerini tutmadıkları ve bir mazeret de bildirmediikleri için kendilerine çok kızdığımı ve arkadaşlığımızı sorguladığımı bildirmek geçiyor. Bu insanı biraz kızgın, aşkına karşılık bulamayan sevgili konumuna düşürüyor. Günümüzde sözünü tutmayan değil, alacaklı gibi neden sözünü tutmadın diye soran garip karşılanıyor. Buna rağmen böyle davrandığım oldu, ama bazen de olaydan çıkardığım dersi kendime saklayarak “amaaaan ne uğraşıcım şimdi buna laf yetiştirmeye, gün gelir lazım olur” diye düşünüyor, sessiz kalıyorum. Böylelikle arkadaşlığımız benim nezdimde bir çıkar ilişkisine dönüşüyor.

Bu noktada, haber verirken gerçek mazeretimizi söylememiz mi, yoksa bir yalan uydurmamız mı gerekiyor diye soranlar çıkabilir. Gerçek mazeretinizi söyleyin. Eğer saçma sapan bir şeyse (“Canım istemiyor! Yorgunum! Daha cazip bir program çıktı!”) arkadaşınız da sizin ona pek değer vermediğinizi anlar, ona büyük bir iyilik yapmış olursunuz. “Aman bana kızmasın da beni yine iyi arkadaşısı bilsin!” diye yalan uyduruyorsanız, yine çıkarıcı ve ikiyüzlü bir insansınız demektir. Karşınızdaki mazeretinizin doğruluğundan şüphe duyarsa sizi (zaten size müstahak olan) bu kategoriye alabilir.

Sizi arkadaş bilenleri arkadaş bilmeniz dileğiyle, güzel günler diler, Nazım Hikmet’in Yaşamaya Dair şiirinden esinle yazdığım birkaç dizeyle sözlerimi noktalamak isterim:

Diyelim ki bir Cuma akşamı,
Eve yeni girmişsin, kurt gibi açsın, haftanın yorgunluğu çökmüş,
Dışarıda hava -5 derece,
Gitmeye söz verdiğin partiye de en az 40 dakikalık yol var Yandex’e göre,
Yine de giyinip kuşanıp gideceksin o partiye,
Gitmezsem bana kızarlar, davet edince gelmezler diye de değil,
Sözünü tutmak isteği ağır bastığından.

Nasıl taraftar olduk?

A. Can Nizamoğlu, can.nizamoglu@gmail.com

Fotoğraf: A. Can Nizamoğlu

Ülkedeki hatta dünyadaki en iyi takımı tutuyorsunuz değil mi? Ve bu iyi olma durumu başarı ile birebir ilgili olmasa da hiç de başarısız sayılmaz tuttuğunuz takım. Kendinizi başka bir takım taraftarı olarak hayal dahi edemiyor, insanların nasıl olup da başka takım tuttuklarına akıl sır erdiremiyorsunuz. Diğer takımların taraftarları sanki bir tornadan çıkmış gibi aynı olumsuz davranışları gösteriyor, onların oyuncularını da tam kendilerine göre; çirkef. Velhasıl tuttuğunuz takımın taraftarı olmaktan son derece mutlusunuz hatta bununla gurur duyuyorsunuz.

Peki, o takımı tutmaya nasıl başladınız? Eğer yanılmıyorsam bu tercihi 18 yaşına

geldikten ve tüm seçenekleri değerlendirdikten sonra yapmadınız. Bana öyle geliyor ki, sizi hayatınızın takımı ile buluşturan ya babanızın elinizden tutup götürdüğü bir maç, ya doğum gününüzde eniştenizin size aldığı forma ya da başka takım taraftarı olan ağabeyinizi kızdırma isteğinizdi. Eğer tahminlerimde yanılmıyorsam durum aslında şu ki siz de pekâlâ şu an o tiksindiğiniz takımın taraftarı olabiliirdiniz.

Olaya buradan bakınca bir taraftarın diğerine veya toplu olarak bir takımın ötekine üstün olduğunun düşünülmesi bana çok büyük bir yanılgı gibi geliyor. Zira muhtemelen konuşmaya başladığınız yıllarda gönül verdiğiniz ve ömrünüz boyunca değiştirmedığınız taraftarlık işi, her ne kadar bir tercih gibi görünse de aslına bakılırsa adeta bir ırk gibi değiştirilemez bir olgu. Şahsen bugüne kadar dinini değiştireni gördüm ama tuttuğu takımı değiştireni görmedim. Durum böyle olunca da nasıl bir insanı sadece ten renginden dolayı sınıflandırmak, onu aşağılamak veya üstün görmek yanlışsa aynı işin tutulan takım nedeniyle yapılması da o kadar saçma ve yanlış. Evet, sizin de aklınıza geldiği gibi bir nevi ırkçılık bu!

Elbette herkes için yanyana duran iki renk, diğer bütün renk kombinasyonlarından daha öndedir ve daha güzeldir. Fakat bu durum, diğer renklerin değersiz veya çirkin olduğu anlamına gelmemeli. Her rengin değeri eşit, önemi ise kişiye göre farklıdır. Bu nedenle kendi takımını diğerlerinden üstün görmek yanlış, hele hele bu üstünlüğü kültürel veya ahlaki açılara taşıma gafletinde bulunmak düpedüz körlüktür. Kendi takımımız ile ilgili yaptığımız centilmenlik, sportmenlik, iyi ahlâk güzellemleri bu açıdan objektif değerlendirmelerden ziyade hoş yakıştırmalar, onları görmek istediğimiz şekle sokma çabalarıdır.

İşin bir diğer ve daha tehlikeli boyutu ise yaşanan, görülen veya iştirilenlerin onların kaynağına göre farklı algılanması. Bir başka deyişle, olay aynı olsa da bu olaya tepkimizin takıma göre farklılık göstermesi son derece kötü. Bunun örneklerini, rakip takımdayken hiç hazzetmediğimiz bir oyuncunun bizim takımımıza gelmesinden sonra içimizde aniden ona karşı sonsuz bir hoşgörü belirmesi veya aynı maç içindeki hakem hatalarının sadece kendi aleyhimize olanlarını gündeme taşımamız olarak vermek mümkün. Sanıyorum bu tepkileri yüzde yüz bilinçli bir şekilde vermiyoruz. Muhtemelen taraftarlık denilen olgu, başta gözlerimiz olmak üzere tüm duyularımızın önüne seçici geçirgen bir perde çekiyor ve bu perde olaylardan kendi takımımızla ilgili olanları diğer takımlar ile ilgili olanlardan farklı algılamamıza neden oluyor. Elbette taraftarlardan bir fotoğraf makinesi objektifliği beklemek hayalcilik ama en azından bir perdenin var olduğunu kabul etmek bile sağlıklı taraftarlık yolunda hepimiz için büyük bir adım olacaktır.

Şayet bir gün “tüm takımları seviyorum ama benimkini biraz daha fazla” diyebilirsek gayet yeterli bir noktada olduğumuzu söyleyebiliriz. Aksi takdirde hem olan bitenden şikâyetçi olup hem de onlara çanak tutar ve mevcut çıkmazdan asla kurtulamayız.

Organik yaşantılar ve fotokopi günler

Fergül Çırpan, *Fergul.Cirpan@fco.gov.uk*

Herkesin kendi içine döndüğü ve organik beslendiği bir zamandayız. Bu içe dönüş ve meditatif yollarla yakalanan özü algılama durumu her nedense bir dikta haline gelip adeta zorunlu bir trend durumunu alıyor. Gerçekten iyi miyiz yoksa iyi gibi mi görünüyoruz... Burada düğümleniyor gerçeklik ve ekranlardan öteye gidemiyor.

Kendinize aynada bakıp ‘İyi misin?’ diye sormayı bir deneyin bakalım...

Huffington Post’ta 7 Mayıs 2014’te yayımlanan “Sosyal medya bağımlılığı bir akıl sağlığı sorunu mu?” başlıklı yazı, sosyal medyanın akıl sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine işaret ediyor. Maalesef sosyal medya bağımlılığı sigara, alkol ve madde bağımlılığı kadar ciddi boyutlarda. Aldığımız her beğeni ve paylaştığımız her durum bir ödül mekanizması gibi işliyor ve kendimizi ödüllendirmiş gibi oluyoruz. Bu bağımlılık durumu bireylerin kendine güvenleri ve kendilerine verdikleri değer ile doğrudan bağlantılı. Sosyal medya bağımlılığının uzun dönem etkileri halen araştırılıyor ancak yeni jenerasyonun sosyal medya olmaksızın bir yaşam sürdürebilmesi pek de mümkün görünmüyor.

Musmutlu aile tabloları ve harika zamanlar Facebook gibi hayat pornografisi sunan mecralarda ilk saflarda yer alıyor. Hiç mutsuz olmayacakmış gibi yapma durumu veya her anımızdan herkesleri haberdar etme hastalığı yeni çağımızın pornografi anlayışını da şekillendiriyor. Bu kendini olması gerektiğinden fazla ortaya çıkarma ve sunma durumu insanların kendilerine verdikleri önemi de pekiştiriyor aslında. Bu koskoca evrende sadece bir toz zerreciğinden ibaret olan bizler kocaman yaşantılarımız ve minik ve şirin bebeklerimiz ve kedilerimiz ile ekranlardan diğerlerinin yüzlerine çarpıyoruz ve bu atıklarındaki yerimizi alıyoruz.

Sakin bu yalan muhabbetlere benim de düşmediğimi sanmayın. Ben de herkes gibi bu büyük pornografinin içindeyim. O harika lattenin resmini çekip ne kadar harikulade bir şekilde yoga yapabildiğimi ve çok muhteşem bir ilişkim olduğunu herkese bir çırpıda duyurmanın tatlı telaşını yaşıyorum sizler gibi. Tüm bu bilgi ve deneyim paylaşımı içerisinde diğerlerinin yaşantılarını da bir röntgenci gibi gizli gizli izliyorum.

Son zamanlarda yapılan araştırmalarda ortaya çıkan gerçek, bireylerin kendilerini sosyal platformlar üzerinden başkaları ile düzenli olarak kıyasladıkları ve özsaygılarının bu mecralarda uzun süre geçirdikten sonra zedelendiği yönünde.

Pinterest gibi mecralar kadınların kendilerini yetersiz hissetmeleri için biçilmiş kaftan.

3-5 günde nasıl kilo verebileceğiniz veya göbek eritebileceğiniz gibi sürreal tavsiyelerle dolu. İnsanların kendine olan güvensizliklerinden beslenen bir sektör bu ve gün geçtikçe büyümekte.

Uzun zamandır görmediğim bir arkadaşımın bebeği olduğunu öğrendim geçenlerde. Şaşırdım ve afalladım. Nasıl olabilirdi bu... Bizden habersiz ve Facebook üzerinden paylaşmaksızın... Sonra neden buna bu kadar şaşırdığıma şaşırdım. Herkes her anını ve her mutluluğunu paylaşmak durumunda değildi. Bu bir zorunluluk da değildi. Bu insanların kendi istek ve arzularıyla yaptığı bir şeydi.

Bu denli özel durumları paylaşırken bu nadide bilgilerin ve fotoğrafların kimler tarafından görüldüğünü ve nerede kullanılabileceğini hiç düşünmüyoruz bile. Devasa bir bilgi ve görüntü kirliliği yaratmaya devam ederken aynı zamanda kendi hayatlarımızı severek ve isteyerek ifşa etmemizin bize ne gibi tehlikeler doğuracağı umrumuzda bile değil. Nereden nereye seyahat ettiğimizi ve kiminle nerede buluştuğumuzu bağıra çağırıyoruz elaleme. Bu durumun basit bir “kıskananlar çatlasın” halinden daha karmaşık olduğunu söylememe bilmem gerek var mı?

Her konuda ve her mecrada fikirlerimizi bağıra çağıra söylemek ve bizim gibi düşünmeyenleri ezmek için Facebook ve Twitter gibi araçlar çok cazip. Gerçek hayatta asla yüzleşmeyeceğimiz insanları yeriye ve adeta kendimizi birer dahi edasıyla her konuda fikir beyan ederken buluyoruz. Ne zaman bu kadar önemli olduk biz veya fikirlerimiz ne zamandan beri birilerinin umrundaydı? Bunları düşünmüyoruz ve bu yanılsamanın içinde mutlu bir şekilde varlığımızı sürdürüyoruz.

Atlıkarıncadaki yerimizi ve tavrımızı koruyor ve bizim gibileri beğenip seviyoruz. Bu büyük pornografinin içerisinde birer piyon gibi kaç kişinin yeni fotoğrafımızı beğendiği ile övünüyor ve bilmediğimiz konularda ahkam kesiyoruz. Bundan sonraki zamanlarda oluşacak bir farkındalık evresi ile sona erecek bu yanılsamada bizler de “herkesin hayatına kimse karışamaz”cılık yapıyoruz.

twinscoffee.com.tr

Gümüşsuyu Mah. Miralay Şefik Bey Sokak, No:1 Taksim İSTANBUL hello@twinscoffee.com

ERALP GÜVEN - PHOTO BY DANIEL SACHON